

ILUSTROVAL VLADIMÍR MACHAJ

Mešec s dvoma grošmi

RUMUNSKÁ ROZPRÁVKA

Žili raz babka a dedko. Babka mala sliepku a dedko kohúta. Babkina sliepka znášala každý deň dve vajíčka. Babka ich stále jedla, ale dedkovi nedala ani jedno. Raz dedko povedal:

„Hej, babka, ješ ani na hodoch. Nože daj aj mne zopár vajíčok, ved sa mi už slinky zbiehajú.“

„Ak máš chuť na vajíčka,“ riekla babka, ktorá bola veľmi skúpa, „zbi-

svojho kohúta, nech ti ten nesie. Ja som tiež zbila sliepku, a hľa, ako znáša.“

Dedko počúvol babkinu radu, schytíl kohúta, zbil ho a povedal mu:

„Tu máš! Alebo budeš znášať vajíčka, alebo ber sa z môjho domu, darmo ťa chovať nebudem!“

Ked' sa kohút dostal z dedkových rúk, utiekol z domu a bezciele blúdil po cestách. Ako tak šiel po jednej cestičke, našiel mešec s dvoma grošmi. Vzal ho do zobáka a obrátil sa s ním nazad k dedkovi. Po ceste stretol koč, v ktorom sedel pán s paničkami. Pán pozrel na kohúta a vraví kočišovi:

„Nože, zíď dolu a pozri, čo má ten kohút v zobáku!“

Kočiš rýchlo zliezol z kozlíka, šikovne chytíl kohúta, vytrhol mu zo zobáka mešec a podal ho pánovi. Pán mešec vzal, vložil si ho do vrecka a koč sa pohol ďalej. No nahnevaný kohút sa nedal a pustil sa za kočom, pričom neprestajne vykrikoval:

*Kikiríkí! Veľkí páni,
vráťte meštek s peniažkami!*

Ked' prišli pred jednu studňu, začudovaný pán vraví kočišovi:

„Zober toho priezočivého kohúta a hoď ho do studne!“

Kočiš zišiel z kozlíka, schytíl kohúta a hodil ho do studne. Len čo kohút dopadol do vody, začal ju piť. Pil, pil, až ju celú vypil. Potom vyletel von a znova sa pustil za kočom, vykrikujúc:

*Kikiríkí! Veľkí páni,
vráťte meštek s peniažkami!*

Ked' to pán uvidel, veľmi sa začudoval a povedal:

„Čert aby uchytíl toho kohúta! No počkaj, vedť ti ja pristrihnem hrebienok, jarabáčik-ostroháčik!“

A len čo prišiel domov, rozkázal kuchárke, aby zobraťa kohúta a hodila ho do pece plnej žeravého uhlia a na dvierka založila ešte i závoru.

Kuchárka urobila tak, ako jej pán prikázal. Lenže kohút začal na žeravé uhlie vyplúvať vodu zo studne, až ho celkom zahasil, ba urobil i záplavu v dome. Potom vytisol dvierka na peci a rozbehol sa k pánovmu obloku a začal naň klopať zobáčikom:

*Kikiríkí! Veľkí páni,
vráťte meštek s peniažkami!*

„Ech, ved som si ja trápenia narobil s týmto potvorským kohútom,“ vraví pán celý prekvapený. „Kočiš, zbab ma tohto nešťastia a vhod' ho medzi stádo volov a kráv. Možno nejaký zúrivý býk ho naberie na rohy a budeme mať po trápení...“

Kočiš zobraťa kohúta a vhodil ho medzi stádo. A vtedy kohút celý natešený začal hľať voly, kravy, telce, až zjedol celé stádo. Potom podišiel pod oblok, roztiahol proti slnku krídla, až celkom zatienil pánov dom, a opäť začal:

*Kikiríkí! Veľkí páni,
vráťte meštek s peniažkami!*

Ked' ho bojar zazrel, dobre nepukol od zlosti.

„Strčím ho do pivnice s peniazmi. Možno začne zobať zlatky a niektorá sa mu vzprieči v hrdle. Zadusí sa a ja sa ho zbabím,“ povedal si pán po chvíli rozmyšľania. Hned nato zdrapil kohúta a hodil ho do pivnice s peniazmi. Len čo ich kohút zazrel, začal ich hltavo zobať, až zostali všetky truhlice prázdne. Potom sa nejako dostal von, podišiel k pánovmu obloku a začal:

*Kikiríkí! Veľkí páni,
vráťte meštek s peniažkami!*

Ked' pán zazrel kohúta, celý zúfalý chytíl mešec a vyhodil ho z okna. Kohút ho vzal do zobáka a pobral sa preč. A všetka hydina s ním, že to vyzeralo, akoby šiel svadobný sprievod. Pán si aj vzdychol, ale potom len mávol rukou,

pomysliac si, že to nebolo s kostolným poriadkom!

Kohút si pyšne vykračoval, až došiel k dedkovmu domu. Ked' ho dedko počul vyspevovať, vybehol von a len že nezomrel od strachu. Jeho kohút bol veľký ako chalupa, slony by sa pri ňom zdali blchou. A popri kohútovi celé kŕdle tej najchocholatejšej a najjarabejšej hydiny.

„Gazda, prestri plachtu doprostred dvora,“ ozval sa zrazu kohút.

Dedko rezko rozprestrel plachtu, kohút zatriasol mocne krídlami a vzápäť sa dvor aj záhrada zaplnili čriedou dobytka. Potom kohút vytriasol do plachty hromadu ligotavých zlatiek.

Keď dedko uvidel toľké bohatstvo, nevedel, čo má od radosti robiť; len hladkal a bozkával kohúta.

Odrazu sa na dvore zjavila babka. Keď zazrela dedkovo bohatstvo, len sa jej tak od zlosti zaiskrili oči.

„Dedko,“ povedala hanblivo, „daj aj mne dve-tri zlatky!“

„Ej, babka, teraz si môžeš prsty lízať! Keď som si od teba pýtal vajíčko, vieš, čo si mi odvetila? Zbi si aj ty sliepku, budeš mať peniaze!“

Babka lapila sliepku a takú bitku jej uštědrila, že sa sliepka splašila a vybehla z dvora. Keď už bola vonku, pobrala sa cestou do sveta. Ako tak šla, zbadala v prachu korálku. Prehltla ju a potom sa rýchlo vrátila domov.

Natešená babka jej vyšla naproti.

Sliepka však preletela cez bránu a podho do hniezda. Po dobrej hodine vyskočila a kotkodákala. Babka chytrá pribehla, aby si obzrela zlaté vajce, ktoré sliepka zniesla. Ibaže v hniezde namiesto zlata černie sa malá korálka. Keď babka spoznala, že si z nej sliepka urobila dobrý deň, chytilla ju a zbilá tak, že sliepočka navždy zatriasla nožičkami. A tak lakomá babka nielenže nezískala zlato, ale prišla ešte i o sliepku. No z dedka sa stal bohatý človek. A kohúta — toho vodil všade so sebou. Na krk mu zavesil zlatú reťaz, na nohy obul žlté čižmy s ostrohami, takže sa zdalo, že je to dáky princ, a nie kohút-jarabáč, práve dobrý na pekáč.

Podľa záznamu Iona Creangu preložila ELENA ČUNDERLÍKOVÁ

Nevädzka

Má oči ako nevädzka — tak vravia ľudia.

A nevädzka,
ten skromný kvietok v obili,
počúva, rozpráva.

Vidí, ako sa rodí chlieb,
vidí ruky kombajnistu,
ked do rúk berie zlato.

Nevädzka sa dívá
na ten svet
nevädzovými očami;
takými nevinnými,
ako majú čestní ľudia.

SLÁVKA KOLEKOVÁ

Chlieb

Ked na chotár príde jar,
zasejeme žitko
a ani sa nenazdáš,
už vyrastie hybko.

Pšenica sa vyklasi,
naberá si zlato,
kým nepríde čas žatvy,
kým nepríde leto.

Mlynár múku bielu dá
pekárovi nášmu,
včasráno už rozváža
chlebov vôňu krásnu.

Mäkký krajec odkrojím si
s ešte teplou striedkou
a pritom si nepomyslím,
akou prešiel cestou.

PETER FORMÁNEK

V máji t. r. bola v Kežmarku celoslovenská prehliadka slovesnej tvorby detí — Literárny Kežmarok 1973. Uverejnené básne sú z tejto súťaže. Autorkou ilustrácií je Zuzka Uljanová z LŠU v Kežmarku.

Pstruhy potrebujú vodu

VLADO BEDNÁR

Keď som došiel k ujcoví, v dome sa už stmievalo. Paľko a Emka sedeli na drevenej lavici oproti mne a zvedavo si ma obzerali. Vytiahol som darčeky, ktoré im naši kúpili: Emke koníka, Paľovi dve obrázkové knížky a ešte každému veľkú čokoládu a cukríky. Potom sme večerali a išli spať.

Ráno som sa zbudil samý prvý, všetci ešte spali. Odomkol som si a vyšiel von. Velikánsku záhradu obklopuje vysoký drôtený plot a na bráne je tabuľka s nápisom:

**RYBÁRSKA CHOVNA STANICA
CUDZÍM VSTUP ZAKÁZANÝ!**

Nie je to len taká obyčajná záhrada! Namiesto hriadiok sú tu vyhlbené menšie

i väčšie jazierka, vyložené bielymi sklami. A vo všetkých tých jazierkach sú ryby!

Ešte z troch metrov vyzeralo každé jazierko mŕtve, no len čo som urobil krok, už voda zovrela a pení sa, ako sa všetky ryby mecú ku brehu, na ktorom stojím. Potvory, hladné sú a nemôžu sa dočkať raňajok. Hodil som do jedného z rybníčkov kúsok vetvičky a hned sa ich celé desiatky vrhli na ňu. Vetvička sa krútila, ponárala, nadskakovala, kým sa všetky pstruhy nepresvedčili, že sa to nedá jesť.

Kým som všetko obšiel, vstal už aj ujco Dežo a spolu sme išli do liahne. Je to domček, ktorý sa podobá skleníku, s večne zarosenými oknami. To sú zasa veľké i malé akváriá, sádky na prevádzanie rýb, betónové nádrže. Z jedného akvária do druhého a z bazéna do bazéna kaskádovite padá voda, čo neustále priteká z rezervoára v rohu liahne.

V akváriach a miskách sú ikry, v bazénoch drobná násada, malé pstrúžky ako špendlíky s vyvalenými zvedavými očami.

Potom vstala už aj Emka a napokon aj spachtoš Paľko. Po raňajkách sa vychystal ujco Dežo aj s Emkou do nemocnice za ujčinou a na úrad.

Paľkove holuby už dávno vyleteli, a tak sme si obzreli aspoň jeho zajace. Potom sme chodili len tak pomedzi rybníčky. Ani sme sa nerozprávali, len sem-tam sme si ukázali niečo zaujímavého.

Slnko začalo pripekať a z dediny sa krajom cesty blížili v rade chlapci s kravami a kozami na retiazkach. Prvý prišiel vysoký a pehavý Ičo. Pustil kravu, nech sa pasie v priekope, a sám pristúpil k plotu.

„Nepójdeš s nami?“ opýtal sa.

„Nemôžem. Mám tu bratra z Bratislavu,“ ukázal očami na mňa.

„Má kompas.“

„Vojenský?“

„Obyčajný. So svietiacim ciferníkom.“

„Fosfor,“ prikývol súhlasne Ičo.

Naozaj som mal vo vrecku kompas priviazaný remienkom o nohavice, aby sa mi nestratil.

Vytiahol som ho, otvoril vrchnák a pristrčil kompas k plotu.

„Keď priložíš dlane, svieti. Ako v noci,“ upozorňoval Paľko.

Prichádzali aj ďalší chlapci a Paľko každého upozornil na môj kompas s fosforekujúcim ciferníkom. Potom sme tam stáli a pozerali na seba cez plot.

Chcel som im povedať nejaký dobrý vtip, smiešnu historku zo školy, alebo niečo dobrodružného, ale všetko som pobabral.

Počúvali, ale nikto sa nezasmial. Potom Ičo povedal:

„Aj u nás boli raz na leto z Bratislavu. Mali nafukovaciu vaňu.“

Obrátil sa, zodvihol z trávy koniec retiazky a išiel. Po ňom aj ostatní.

Ujco sa na obed nevrátil, príde asi neskorším autobusom. Hrvoliaky boli kdesi za horami za

dolami. Na obed sme si natreli chlieb s mastou a oškvarkami a otvorili sme si červenú malinovku.

Za králikárňou a šopou je v plote bránička a potom chodníček, ktorým sme sa dostali k potoku, čo obteká z jednej strany stanicu. Vedie cezeň lavička z dvoch kmeňov smrekov. Kúsok od lavičky visí vo vzduchu rúra vodovodného potrubia, ktorým sa čerpá voda do všetkých nádrží.

„A toto dokážeš?“ opýtal sa Paľko, popľul si dlane a hodil sa bokom k potrubiu. Odpadol tesne nad vodou, chvíľu kolembal nohami a potom preručkoval k druhému brehu.

Za pomoci vŕbových konárov sa mu podarilo vyšvihnúť sa nahor na rúru. Chvíľu balancoval, kým nezískal rovnováhu, a potom ešte raz vykrikol:

„A toto dokážeš?“

Rozbehol sa po trasúcej sa rúre ako povrazolec v cirkuse.

„To nič nie je. To dokáže každé malé decko!“ povedal som a tiež som sa vyštveral za pomoci konárov na rúru.

„Pusti sa!“ podpichoval ma Paľko.

„Nie...“ odporoval som potichu.

„Pozri, takto!“ skríkol a pustil sa behom na moju stranu.

Prebehol až ku mnemu, chytil sa jednou rukou mňa a druhou najbližšej vetvy. Vtedy sa celé potrubie začalo prepadať. Pomaly, ako v spomalenom filme. Stihli sme ešte zoskočiť do čierneho múlu a žihľavy pri brehu. Vodovodné potrubie ležalo pokrivené tesne nad vodou. Väčšie vlnky ho oblizovali a preskakovali.

Leteli sme pŕhľava-nepŕhľava do liahne. Zdalo sa nám, že je tu mŕtvo ako v jaskyni. Kaskádami sice ešte stekali prúdy vody, no vodopády očividne odumierali a drobné dúhy nad nimi tiež.

„Musíme pumpovať!“ povedal konečne Paľko. „V nádrži je málo vody.“

Pustili sme sa do pumpovania, ale nešlo nám to dobre. Najprv sme táhali každý na svoju stranu. O chvíľu sme už nevládali. A v nádrži viac ubúdalo, než sme stihli pripumpovať. Potôčiky z rúrok v akváriach vysychali.

„To je nanič pumpa!“ vyhováral som sa, keď som už nevládal.

„Podme nosiť z potoka, to bude rýchlejšie,“ navrhol Paľko.

To nám išlo lepšie. Kým jeden naberal v potoku vodu, druhý bežal s vedrom, vyliezol na stoličku a vylial ho do nádrže.

Konečne sa na hradskej ozvali zvonce, chlapci hnali z paše. Kričali sme na nich, aby nám prišli pomôcť, inak pstruhy skapú. Toľko rýb, možno aj niekoľko miliónov!

Nie všetci chlapci nám prišli pomôcť. Niektorí len povedali, že sa ponáhľajú domov. Iní sa nechceli zašpiniť a opatne z brehu naberali len polovice vedier. Pumpovali sme i nosili vodu vo vedrách. Nádrž sa pomaly zapĺňala. Večerilo sa a chlapci po jednom odchádzali, aby o nich doma nemali strach. Posledný, až do tmy, zostal Ičo.

„Dostaneš doma,“ usúdil Paľko.

„Dostanem,“ prisvedčil neochotne Ičo. „No a čo. Však aj vy.“

Keď vyhasli posledné zrkadielka na rybníčkoch a od hôr zafúkalo zimou, zaškripela bránička. Ujco Dežo s Emkou sa vrátili.

Boli sme zabladení, mokrí, unavení a bolo nám zima. Sedeli sme potichu v prítmí pred liahňou.

„Ujco Dežo, spadla vodovodná rúra cez potok. Ale nič sa nestalo. Doteraz sme pumpovali a nosili vodu,“ vysvetlil som mu situáciu jedným dychom, aby hneď vedel, že sa rybám nič nestalo.

„Spadla rúra? Sama od seba?“ čudoval sa podozrievavo ujco. Potom mávol rukou a bežal sa pozrieť do liahne. Zažal všetky svetlá, aj nad vchodom a na dvore, aby videl aj na rybníčky.

Vošiel do šopy a zapol náhradný agregát, všetky svetlá na okamžik pobledli, no potom sa znova rozžiarili. Pokojné odfrkávanie motora sa o chvíľu zlialo s novým zvukom, kaskádami znova začínalo tiecť predošlé množstvo vody. Teraz si už ujco mohol dovoliť cigaretu.

„No, vyzeráte ako vodníci zo žaburinca. Z vás by ani hasiči nemohli byť, keď neviete, načo tu máme náhradný agregát!“

Vďačne sme sa smiali na vlastnej biede. Lepšie, ako keby nás bol vyťal remenom. Uzol na remienku sa mi podarilo rozviazať práve vtedy, keď bol Ičo s kravou už pri bráne.

„Požičiaš?“ opýtal sa, keď zacítil v dlani hranatú škatuľku.

„Požičiam. A možno aj....“ chcel som povedať, že mu ho možno aj darujem, alebo vymením za niečo súceho.

„Na ako dlho?“

„Na koľko chceš. Môžeš sa v tme pozerať, kde je sever.“

Ujco celý večer frflal a vysmieval sa nám, prečo sme nezavolali na pomoc najblížieho okoloidúceho, alebo nezastavili prvé auto. Boli by nám pomohli. Čušali sme a v duchu sa usmievali, ako nám všetko prešlo bez bitky.

Keď som vyliezol pod perinu, zacítil som na tvári teplý Paľkov dych.

„A potom,“ šepkal, aby ho Emka nepočula, „pôjdeme s chlapcami pášť. Nad horičkou máme tajný bunker a tam sme si ukryli samopaly.“

„Naozajstné?“

„Čoby. Obyčajné, vyrezané z dreva. Ale sú ako naozajstné.“

Vtedy som už s určitosťou vedel, že to zase budú výborné prázdniny.

„Nieže drichmeš pri komíne!
Riadit treba, prat!
Ja si idem po rovine
koňa preverať.“

Berie metlu a už letí
ako kométa.
A on, pane, hrubé smeti
bradou pometá.

Na potoku potom pláče,
hreší na ženu.
A s jej šatou zlostne pláče
bradu zmočenú.

Laktibrada

MILAN RÚFUS

Oženil sa Laktibrada.
Veru tak je, tak:
nemá ho tá žena rada
ani za päták.

Darmo prosí, darmo hrozi,
darmo dojedá.
Len mu vrhne bobček z kozy
miesto obedu.

Smeje sa mu: akí chlapi,
taká porcia!
Tak ho trápi a čo lapí,
tým ho obija.

„Kdekomu som hlavu pílil,
iba žene nie.
Rohatí mi posvetili
na to ženenie.

Čert ma viedol, čert mi radil
takú mladuchu.
Mne, ktorý som kašu chladil
obróm na bruchu!

Mne, ktorý som jedol dievky
jak pes jahody,
voňalo mi spod pokrievky
ako na hody.

A teraz ma biedna slama
v krpči omína.
Striga jedna, zhodila ma
spoza komína.“

Laktibrada, Laktibrada,
a či je to lož?
— Takú našiel, aký hľadal:
za deravý groš.

Sám si kradol, sám si kváril,
to je známa vec.
Sám si mrzkú kašu varil,
tak ju sám aj jedz!

Sám si ťahaj po priekope
svoju taligu.
Kto druhému jamu kope,
padne na strigu.

Astra číta astre
rozprávky a básne
o muške, čo lampáš nosí
a nad ránom zhasne.

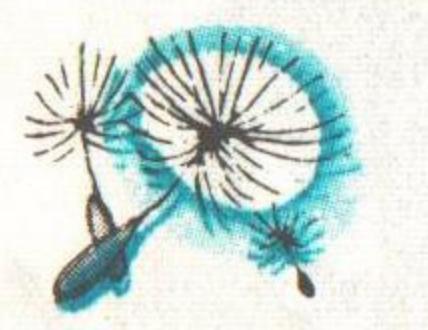
Cyklámen si hlavu láme
do neskorej noci,
či má motýľ motýliku
a či ho aj nosí.

Hluchavka sa hlasno smeje,
ked' jej Svrček šušká
všetky piesne z Humenného,
čo spievala Zuzka.

Mak, mak, makovička,
červené mám obe líčka.
Nastavím si dlane tak,
aby sa mi sypal mak.

Púpavienka-padáčik,
kamže trúsiš perie?
Do Prešova, do polí,
ta ho búrka berie.

Pieseň pre meluzínu

LUBOMÍR FELDEK

Bola jedna meluzína, volala sa Mína. Čo robila? Letela. Letela krížom, letela krážom, a kto sa vyzná v zemepise, ten samozrejme uhádol, že touto cestou sa nemohla dostať nikam inam, ako do hlavného mesta Slovenska — Bratislavu.

Prvé, čo ju v Bratislave uvítalo, boli mocné závany večerného vetra, povolaním kamelota. Tento večerný vietor-kamelot roznášal vysoko nad strechami zdrapy novín a pri tom vykrikoval:

„Večerník! Večerník! Večerník!
Dnes súťaž o zlatý bratislavský veterník!
Koná sa v rámci slovenského národného leta!
Súťažia spevavé vetry z celého sveta!

Všetky piesne budú nahraté!
A platne už zajtra v predaji!
Javisko: na hrade!
Hladisko: na krásnom modrom Dunaji!
Večerník! Večerník! Večerník!“

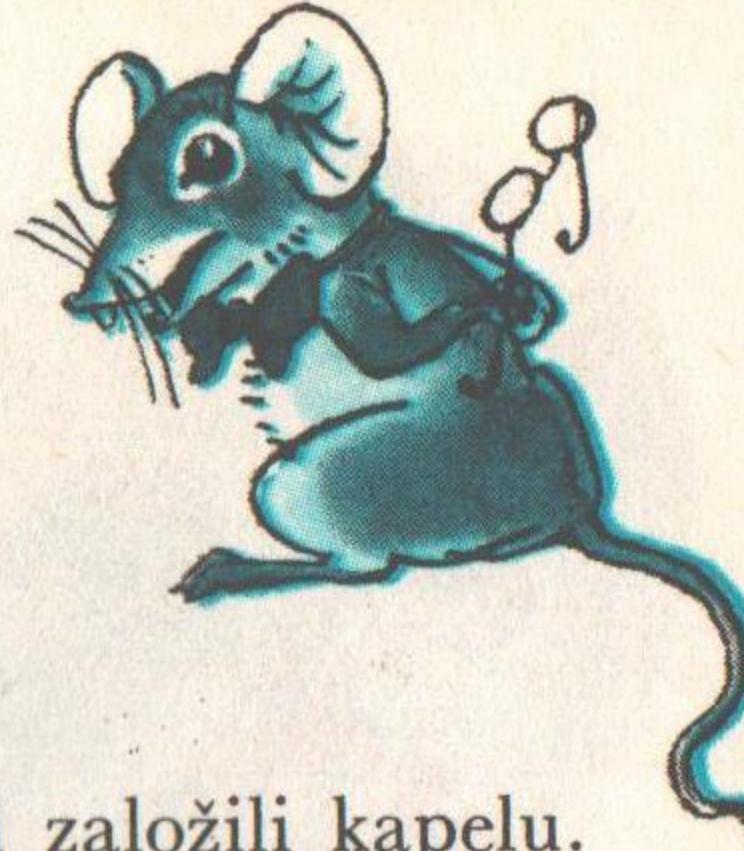
„Ó,“ zvolala meluzína Mína. „Zlatý bratislavský veterník, to je pre speváka tá najvyššia pocta! Získam ju!“

Bez váhania sa zapísala medzi súťažiacich a potom sa pobrala do Klubu spisovateľov požiadať niektorého z básnikov, aby jej rýchlo napísal nový, pekný text na novú, peknú pieseň.

Lenže do Klubu spisovateľov sa obyčajný smrteľný vietor len tak ľahko nedostane.

„Stáť! Máte členský preukaz?“ oboril sa na meluzínu Mínu pri vchode prísny hlas.

„Nemám. Čo to je?“ spýtala sa meluzína Mína.

Peter a Pavol si založili kapelu. Húdli a húdli, až sa naučili húst. Namaľovali plagát a vyvesili ho na plot v obecnej záhrade. Na plagáte stálo:

„Dnes koncert. Peter bubon, Pavol husle.“

Peter na plagát ešte pripísal: „Komorná hudba.“ A to nemal urobiť.

Na koncerte boli samé myši.

Pekné počasie

A. TUMBASOV

Po tenučkom stebielku sa náhli lenka. Lezie stále vyššie — už sú všetky kvety pod ňou, ale ona lezie ďalej. Vybehla na metličku: ach, ten priestor! Lienke ako keby praskol chrbátk — rozťahla krídelká a odletela.

Ked' chce lienka vzlietnuť, vždy si nájde štartovaciu plošinku. Položí si lenku na ruku, ona vybehne na okraj dlane alebo na konček prsta — a odštartuje. Ak vystúpi vysoko a odletí, vraj to znamená, že bude pekné počasie.

Prel. E. KRUPOVÁ

„Ked' nemáte a ani neviete, čo to je, ráchte urobiť čelom vzad!“ oboril sa prísny hlas na meluzínu Mínu ešte väčšmi. „Ja som klubový ventilátor Imrich. Ovievam tu a suším od atramentu zamáčané prsty básnikov, fúkam im do hovädzieho vývaru, aby si ním nikto z nich nepopálil svoj básnický jazyk.“

Nezlakla sa meluzína Mína prísneho hlasu, porozprávala ventilátorovi Imrichovi, v akej dôležitej a súrnej veci prichádza, a na záver dodala:

„Pustite ma dnu, milý ventilátor Imrich, ved' sme rodina!“ To zapôsobilo. Ventilátor Imrich si veľmi zakladal na tom, že je v rodinnom pomere so známymi svetovými vetrami.

„Hm,“ zahmkal zrazu celkom prívetivo, „viete čo? Pustit dnu vás nemôžem, no predsa vám pomôžem. Za tie dlhé roky, čo tu slúžim, pochytil som už všeličo z básnického umenia. Fúkajte chvílu cez okienko namiesto mňa do hovädzieho vývaru básnikovi Jambovičovi a ja zatiaľ zadumám a nejaký nový, pekný text na novú, peknú pieseň pre vás vydumám.“

Fúkala meluzína Mína cez okienko do hovädzieho vývaru básnikovi Jambovičovi, fúkala a fúkala a ventilátor Imrich sa zadumal a dumal a dumal. A čas zatiaľ bežal a súťaž o zlatý bratislavský veterník sa začala.

Na štyroch vežiach Bratislavského hradu začali spievať najlepší veterní speváci zo všetkých krajín sveta. Na severnej veži spievali severáky, na južnej južiaky, na západnej západniaky a na východnej východniaky. Na krásnom modrom Dunaji usporiadatelia rozostavili tisíce pohodlných vln, na ktorých sedeli vetry-diváci. Tie vetry, ktorým sa neušlo miesto na sedenie, zhromaždili sa v parku na petržalskom brehu, kde boli miesta na státie. Nuž a galéria — akože ináč — bola na mostoch.

Obecenstvo bolo náročné, no vedelo prejavit i vďačnosť. Ak si niektorý zo spievajúcich vetrov získal jeho priazeň, dalo mu ju najavo mocným hromadným zadutím. V takej chvíli by bol

Princezná a zlodej

LADISLAV DVORSKY

Zlodej Kušmyš kradol, čo mu prišlo pod ruku. Raz si dokonca zaumienil, že ukradne princeznú.

Pobral sa preto na hrad.

Prelezol plot, ukryl sa za kráľovský altánok a čakal.

O chvíľu počuje klapy-klap, cupidup, po cestičke kráča princezná. Kušmyš zažmuká, pripraví sa k skoku — ale odrazu zasveti slniečko, poštakli ho popod nos, a kráľovskou záhradou sa ozve:

„Hapčí! Pčí!“

Princezná sa veľmi zlakla a ušla. Kušmyš ušiel tiež, a urobil dobre, lebo by ho boli kráľovskí vojaci ihned v refaziach odviedli.

„Nič to,“ hovorí si Kušmyš doma, vo svojom zlodejskom brlohu. „Vedty mi, prepelička princeznička, neujeď!“

Na druhý deň sa opäť vybral za princeznou.

Aby mu na nos slniečko nesvetilo, nasadil si na hlavu širokánsky klobúk. Vymyslel to sice šikovne, ale slniečko nevie iba šteklí pod nosom, vie robiť aj tiene, a tak naširoko-nadaleko rozprestrela Kušmyšov tieň po pospanej cestičke.

A zasa sa ozýva klapy-klap, cupidup. Vtom princezná zazrie ozrutaný tieň, vykríkne, a už jej niet.

„Nie je ešte všetko stratené,“ utešuje sa zlodej Kušmyš vo svojej

nejednému chodcovi na bratislavskom korze uletel klobúk, keby Bratislavčania neboli na túto kultúrno-veternú udalosť pripravení: všetci mali toho dňa klobúky poprivádzané k ušiam konopnými motúzmi.

A vetry spievali. Spievali vetry údolné i horské, spievali vetry suchozemské i morské. Jadranská bóra rozplakala obecenstvo dojímavou piesňou o československom turistovi, ktorý zomiera túžbou na brehu mora. (Bola to túžba po sladolede — turista už nemal ani dinára.) Veľký úspech mala i pieseň purgy. Po refréne „Ja som purga z Peterburga“ tleskali nielen vetry v hladisku, ale aj strechy niektorých domov, ktoré sa vznesli nad mesto a trepotali škridlami ako vtáctvo krídlami. Najvyššiu spevácku poctu, zlatý bratislavský veterník, si však nakoniec odniesol uragán Vili-Vili z Kokosových ostrovov, pretože nielen pekne spieval, ale porote sa veľmi zapáčilo i jeho rozprávkové meno.

Vyvolali spievať aj meluzínu Mínu, ale keď sa ani na tretie vyzvanie nezjavila na veži, prestali na ňu čakať, rozdali spomienkové predmety a ukončili súťaž veteranou piesňou, ktorú zaspievali spoločne vetry-speváci i vetry-diváci. Mohutný hlahol piesne zachväl celým mestom a spôsobil, že v Klube

spisovateľov na stole pred básnikom Jambovičom podskočil a prevrátil sa tanier, na štastie už prázdný.

„Čo to bolo?“ zvolala pri okienku prekvapená meluzína Mína.

„Pieseň na zakončenie súťaže o zlatý bratislavský veterník,“ odpovedal jej dobre informovaný básnik Jambovič, zatiaľ čo ventilátor Imrich zotrvaval ešte stále v zadumaní.

Ked to meluzína Mína počula, srdcervúco sa rozplakala.

A plačúcky vyčítala ventilátorovi Imrichovi, že je všetkému na vine, že hoci ona zaňho poctivo fúkala, on pre ňu nič nevydumal a súťaž, z ktorej si mohla odniesť najvyššiu spevácku poctu, skončila sa bez jej účasti.

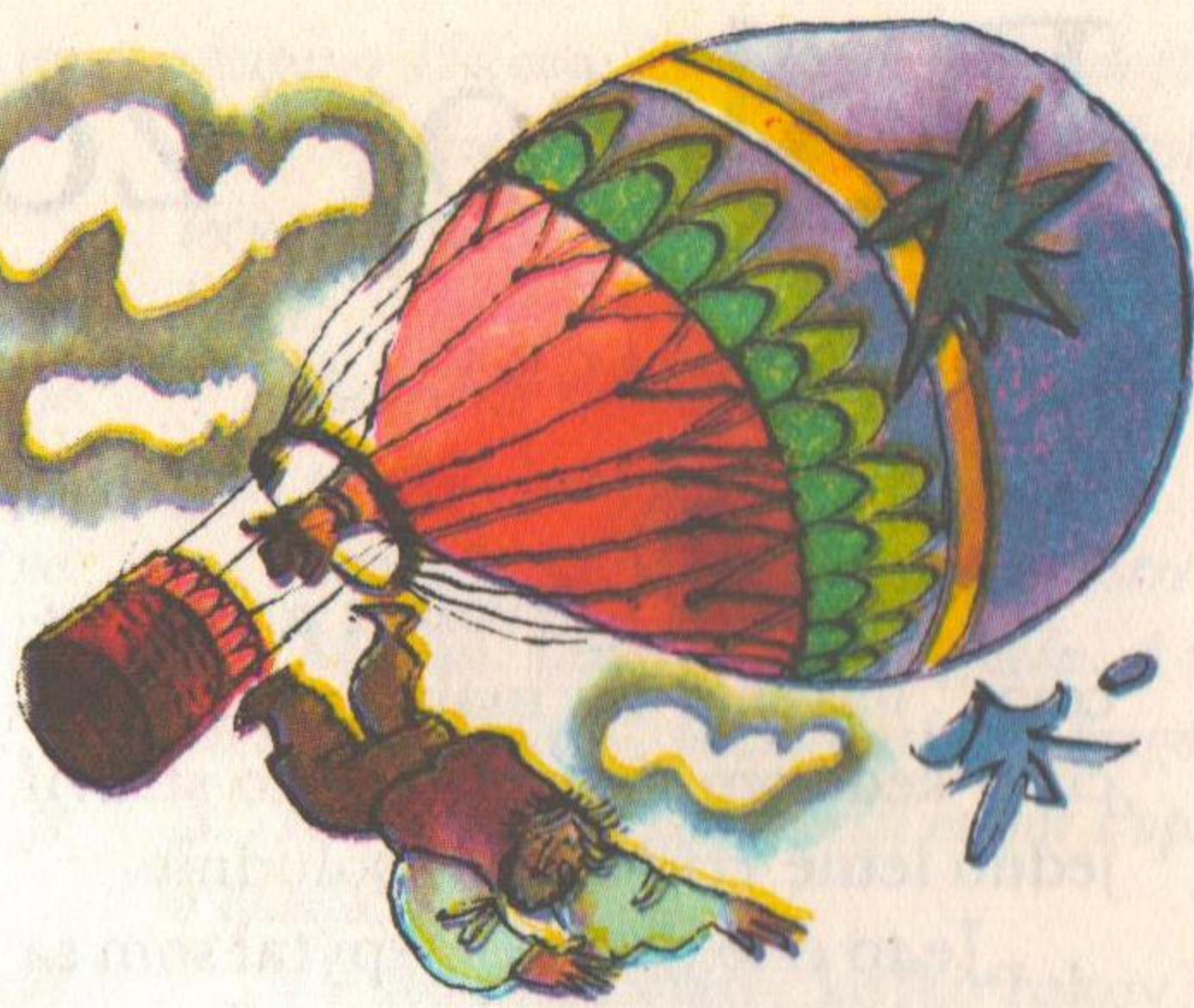
Ale ventilátor Imrich ďalej zotrvaval v zadumaní a namiesťo neho odpovedal meluzíne Míne opäť básnik Jambovič:

„Nechajte ho, slečna meluzína, či nevidíte, že neborák-starček spí? Čo sa stalo, už sa neodstane, ale môže sa stať niečo celkom iné. Môže sa stať napríklad to, že sa vám ja odmením za vzorné fúkanie do hovädzieho vývaru a zložím pre vás text na pieseň, ktorá bude taká nová a taká pekná, akú by pre vás ventilátor Imrich nikdy zložiť nedokázal!“

„Čo však z nej teraz budem mať? Najvyššia pocta je v tahu!“ plakala ďalej meluzína Mína.

„Vy si naozaj myslíte, že najvyššou poctou pre speváka je zlatý bratislavský veterník? Nie, to si nemôžete myslieť väzne!“ zasmial sa básnik Jambovič.

A hned v nasledujúcich chvíľach zložil pre meluzínu Mínu text, ktorý bol ešte oveľa novší a oveľa krajský, ako jej pôvodne slúbil. Ked si ho meluzína vypočula, ked sa ho naučila a keď ho začala spievať, rozležalo sa jej všetko v hlave a pochopila, aké

zlodejskej skryši. „Dostanem ťa, holubička princeznička, ako že sa Kušmyš volám!“

A na druhý deň sa vydal na hrad po tretí raz.

Ked však prišiel k plotu kráľovskej záhrady, zarazil sa.

Z jedného krika trčala ostrá kopja, z druhého sa blýskal meč. Čo krik, to zbraň, zbraní viac než lístia. Pán kráľ dal rozostavať popri celom kráľovskom plete vojakov, aby tadiaľ ani noha neprešla.

„Ohó!“ zvolal Kušmyš. „Musel by v tom čert byť, aby som tú lastovičku-princezničku nelapil!“

Vrátil sa domov, nafúkal veľký balón, k balónu priviazel kôš a sadol si doň. A keďže vojaci mali prikázané, aby oči z plota nespustili, nevideli, kde čo letí, a ani Kušmyša nad hlavami nezbadali. A Kušmyš letel. Vznášal sa nad kráľovskou záhradou a chystal si povraz s okom na princeznú.

Lenže slniečko nevie iba poštakliť pod nosom a robiť velikánske tiene. Odrazu zažiarilo, ako najväčšmi vládalo, balón sa od jeho horúcich lúčov ešte väčšimi nafúkol — a prásik!

Kušmyš spadol do príhľavy. To bolo jeho šťastie: kto spadne do príhľavy, vyletí ako strela, a strelu ani ten najrýchlejší vojak nedohoni.

Princezná nemala predtým slniečko veľmi rada, vraj preto, že jej robí na nošteku pehy. Ale od tých čias, čo ju tri razy zachránilo pred zlodejským Kušmyšom, nedá naň dopustiť. A čvirkali vrabci na najvyššej veži, že jej už na pehách vôbec nezáleží.

Prel. V. KOLESÁROVÁ

Doktor zo Zlína

ĽUDREJ SLIACKY

„Podme ku Karvašovi a Blahovcovi,“ navrhol mi malý Jurko Kaličiak, keď som rozmýšľal, ako stráviť jedno letné vrútocké popoludnie.

„Je to ešte ďaleko?“ spýtal som sa po pol hodine.

„Nie, kúsok.“

Chodník sa krútil popri hore, mierne do kopca. Zrazu na pravej strane som uvidel kamenný oplotený hrob s pomníkom znázorňujúcim dve objímajúce sa postavy, ležiace tvárou k zemi.

„To je Karvaš a Blahovec,“ povedal konštatujúco chlapec a s navyknutou samozrejmosťou začal vytrhávať spomedzi kamenných dosiek zapustenú trávu.

Prechádzal som očami po tých menách a zrazu som si uvedomil, že ich poznám, že som ich päť rokov vیدaval dennodenne vo vestibule Univerzity Komenského v Bratislave. Len tam pred menom Vladimíra Blahovca stálo bronzové in memoriam JUDr. a pred Karvašovým in memoriam MUDr.

„Boli to partizáni, vieš,“ prerusil moje mlčanie chlapec. „Pred bojom si slúbili vernosť, a keď Blahovca Nemci ľažko ranili, Karvaš umrel spolu s ním.“

„To sa tu tak rozpráva?“ posmial som sa nad chlapcovým príbehom.

„Je to pravda,“ urazil sa chlapec.

„A tu to máš i napísané: Verní v živote — nerozluční v smrti,“ dodal s vážnosťou dospelého.

Pochopil som, že je to argument. Neodskripteľný, pretože vytiesaný do kameňa.

Na túto letnú prechádzku pred niekoľkými rokmi spomenul som si, keď som sa rozhadol zoznámiť sa so životom Evžena Karvaša.

Zbežne listujem v knihe Vteřiny mého ticha, prechádzam očami po bášnach napísaných po česky.

„Viem celkom iste, že napísal zbierku

básni,“ tvrdila mi kolegynia. „Videla som ju kedysi na Zváze spisovateľov.“

Lenže kniha na Zváze nebola a nenašiel som ju ani v Univerzitnej knižnici. A navyše nikto z mojich známych mi o Evženovi Karvašovi nevedel povedať ani slovo.

„Prečo, vraj?“ pýtam sa.

Pretože som sa narodila len po jeho príchode, s úsmievom poznamenáva Anna.

„Takže sa naňho vlastne nepamäťate?“

„Nie,“ hovorí. „Ale toľko som o ňom počula rozprávať otca, v detstve i dospelosti, že niekedy mám pocit, akoby som bola vyrastala vedľa neho. Otec ho mal veľmi rád, a nikdy naňho nezabudol,“ dodáva po chvíľke. Všetko, čo sa ho len trochu týkalo, starostlivo opatroloval. 14. 9. 1944.

Evžen Karvaš sa narodil 24. júna 1922 v Hodoníne. Baťovo diferenciálnu maštiaku vychodil v Zlíne. Gymnázium absolvoval v Holešove. Na Slovenskej univerzite v Bratislave bol poslucháčom Lekárskej fakulty. Po vypuknutí SNP odišiel z topolčianskej nemocnice, kde praxoval, do Prievidze a odtiaľ do Kuneradu. Tam sa dobrovoľne prihlásil do boja o Vrútky, kde 14. 9. 1944 hrdinsky zahynul.

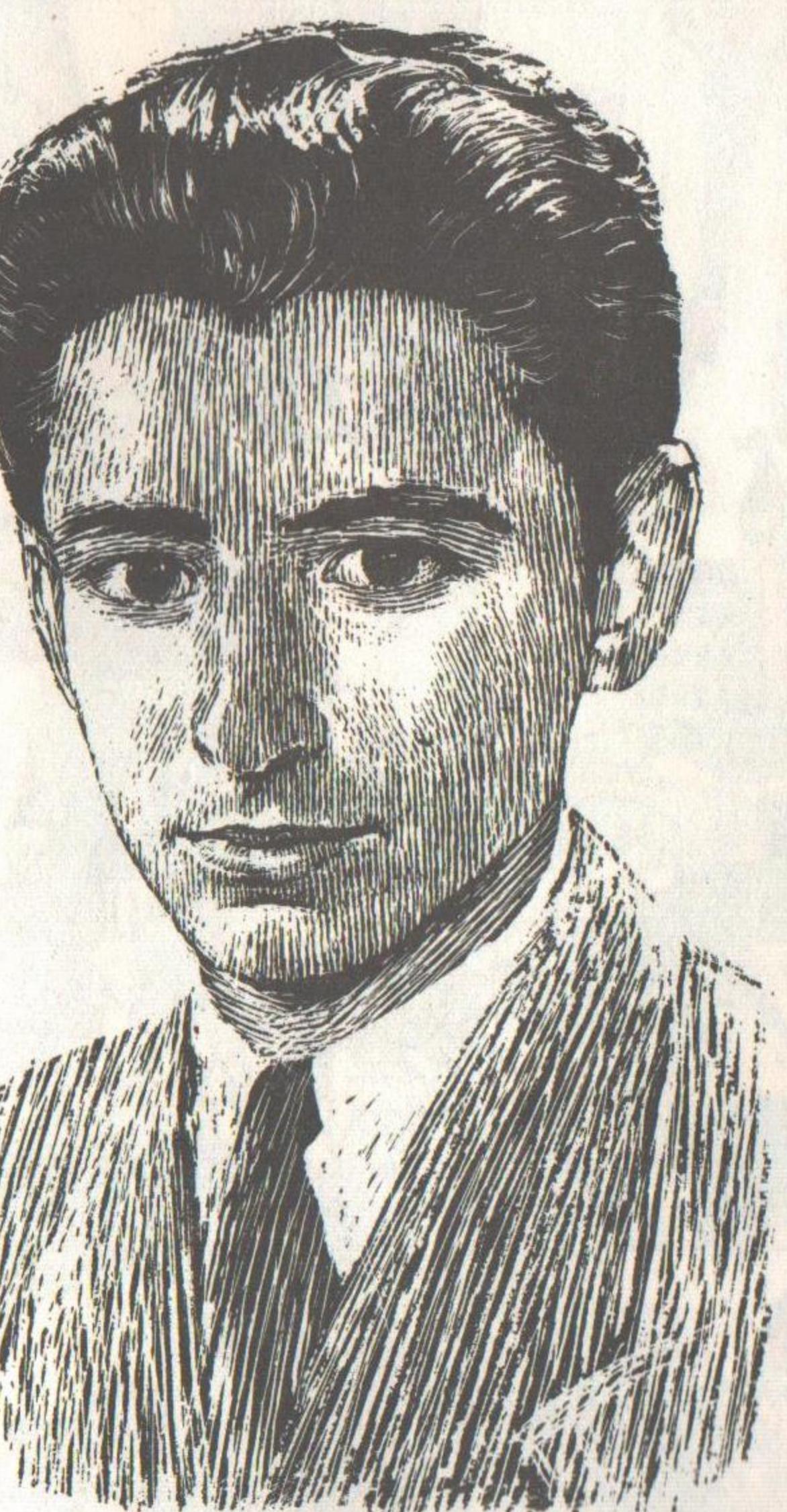
Hned na vrchu jednej kôpky je fotokópia Evženovho maturitného vysvedčenia, vystaveného Reálnym gymnáziom v Holešove 11. júna 1941. Okrem štrnástich jednotiek niet na ňom inej známky.

O nejakej knihe niet v archívnom výpise ani slova.

A tu je bratov posledný list, podáva

mi zrazu Anna zažltnutý papier s dátumom vyhlásenia Slovenského národného povstania.

Milý otec, nehľadajte ma. Mám sa dobre. V dohľadnej dobe sa do nemocnice nevrátim. Ospravedlň ma u pánov doktorov. A pozdravuj moju mamu a sestru.

**Evžen Karvaš
1922—1944**

Prichystajte mi moje turistické topánky, ponožky, turistickú košelu a Tvoj červený sveter. Po tieto veci sa niektorý deň zastavím. Bozkáva Ťa Tvoj syn Evžen.

Znovu hovoríme o vzťahu otca a syna, o ich láske a vzájomnom rešpektovaní.

Otec nechcel byť bez neho ani po smrti. Preto keď umrel, zanesli sme s mamou jeho urnu do vrútockých hôr.

Potom siaham po ďalšom fascikli. Sú v ňom listy, napísané Evženovi Karvašovi a jeho otcovi. To je zvlášť cenný, hovorí Anna, keď zbadala, že

čítam neveľký list, adresovaný jej otcovi.

Milý pane Karvaši,
děkuji Vám srdečne za švarnou knížku památky zemřelého syna věnovanou. Jaká je to sympatická tvář! To jsou ti praví bojovníci za svobodu, kteří nesli život na trh válečný. Verše jsou pěkné, zvláště se mi podobaly (libily) ony na str. 15, 22 a 29. Ztráta svojí neste pyšně: Synáček je nesmrtelný. Pozdravuj na stokrát

30. IX. 51 Petr Bezruč

„Je to naozaj cenný list,“ hovorím po prečítaní Bezručových slov a začínam sa lúčit, pretože zavčas ráno musím cestovať do Martina, kde sa mám stretnúť s podpredsedom Okresného výboru Slovenského zväzu protifašistických bojovníkov.

No doma ešte dlho do noci čítam lyrické básne citlivého medika. Ale naozaj, aký vzťah mal talentovaný básnik k medicíne?

Človek za chvíľu bude pri vrchole svojej túžby — byť samostatným lekárom. Stojí to, pravda, mnoho námahy a mnoho obeti, stojí to i zdravie, ale čím viac stratím svojho zdravia, tým budem lepším lekárom a tým viac zdravia budem môcť dať iným.

Je to jednoznačná odpoveď na moju otázku; svedčiacu o nezíšnosti samaritána, o vzácnnej spoluúčasti s ľudským utrpením.

Ten vrútocký chlapec vám hovoril pravdu, vráví mi na druhý deň Alojz Ritnošík, podpredseda OV SZPB v Martine, keď som mu rozpovedal všetko, čo som sa o Evženovi Karvašovi dozvedel.

Naozaj to bolo tak, aj keď to z odstupu času vyzerá až nevierohodne romanticky.

Týmto slovám už nemožno neveriť, pretože muž, s ktorým sa rozprávam, bol v ten tragickej septembrový deň osobne s Blahovcom a Karvašom.

Nemecké tanky prelomili povstaleckú obranu pod Strečnom, približuje mi vojenským spôsobom posledné hodiny oboch vysokoškolákov ich veliteľ, a začali prenikať k Vrútkam. Partizánska

skupina Helena, ktorej som velil, dostala za úlohu zlikvidovať štyri nemecké delostrelecké batérie medzi Dubnou Skalou a Vrútkami.

„Bolo to nevyhnutné?“ prerusujem svojho hostiteľa.

Pravdaže, prikyvuje, neustále ostrelovali Martin. Lenže nebolo nás veľa. A tak som požiadal partizánsku brigádu M. R. Štefánika, ktorej velil major Popov, o posilu.“

„Vy ste mali vtedy koľko rokov?“ prerusujem.

Dvadsaťtri, vráví a vracia sa tam, kde som ho prerusil.

Posilu v počte asi sedemdesiatich mužov priviedli dvaja mladíci, takmer chlapci. Jeden z nich, Blahovec, sa mi hľásil ako veliteľ a toho počerného, Karvaša, mi predstavil slovami: Toto je doktor zo Zlína a ináč môj zástupca.

„Vtedy ste sa s oboma stretli prvý raz v živote?“

„Hej.“
Potom počúvam o útoku mužov so samopalmi na nemecké kanóny. O jeho príprave a začatí boja.

Zničili sme dve delá, no keď Nemcom prišla posila, začali sme ustupovať späť do hory. A vtedy sa to stalo.

Alojz Ritnošík na chvíľu zmíknne, zamračí sa.

Blahovec zostal ležať prestrelený a Karvaš, ktorý bol s ním, ho kryl vlastným telom. A neopustil ho ani mŕtveho. Keď vystrelal posledný náboj, nevzdal sa, ale rozlomil ampulku s jedom, ktorú mal pri sebe ešte asi z nemocnice.

Viete, oni dvaja sa poznali ešte zo štúdia v Bratislave, už tam boli priatelia a údajne večer pred bojom si povedali, že sa neopustia, keby sa malo čo stat. Preto na pomníku to: Verní v živote — nerozluční v smrti, dodáva po chvíli posledný veliteľ Evžena Karvaša a Vladimíra Blahovca. Vráví to skôr pre seba než pre mňa, potichu, s akousi zvláštnou úctou. Presne tak ako kedysi na tej letnej prechádzke malý Jurko Kaličiak.

ILUSTROVAL LUDOVÍT ILEČKO

Bratislava — hlavné mesto Slovenska

VLADIMÍR FERKO

Ktože vie, čo viedlo dávnovekých ľudí, keď si za sídlisko vybrali kus ľavého brehu Dunaja pod teplými svahmi Malých Karpát. Možno hory, dávajúce drevo i poživeň, ale aj úkryt, no vari ešte viac Dunaj, vlnivá vodná cesta: stačilo sadnúť si na peň stromu, vyvráteného kdeši v Alpách, a cestovať do neznáma. Alebo ich sem privábila rybnatosť rieky? Či pradávna križovatka ciest? Možno jedno, možno druhé, a možno všetko dohromady. Ale ti dávni ľudia, ktorí tu lovili, ukazovali a strážili brod, vybrali dobré miesto, lepšieho na šírom okolí niet.

Stará rybárska a neskôr kupecká osada — to bol zárodok budúceho mesta na Dunaji, ktoré čakala bohatá história. Už v roku 1467 sa stáva univerzitným mestom, štvrt tisícročia bola korunovačným a celé tri storočia hlavným mestom Uhorska. Vek Bratislavu sa pomaly, ale nezadržateľne blíži k tisícročiu — milénium ju zastihne ako krásne socialistické veľkomesto.

Z jeho prvopočiatkov nemáme nijaké písomné správy. O živote ľudí, ktorí tu sídlili, sa dozvedáme z vykopávok — hroby, zbrane, nástroje, predmety každodennej potreby nám vedia povedať mnoho. Korytom času, priam tak ako vody korytom Dunaja, odtekli stáročia, kym na návrší nad osadou vzniklo drevené hradisko, obkolesené palisádami. Prichádzajú noví obyvatelia, osada mocnie, vzrástá jej bohatstvo i význam — už na jej ochranu nestačí drevené hradisko. Nový hrad je z mocného kameňa a jeho názov preniká aj do súvekých kroník. Volá sa Brezalauspurc, inokedy Preslawas-purc, čiže hrad Braslavov. Slúžil

ILUSTROVAL FRANTIŠEK HÚBEL

Keltom aj Rimom, v časoch Veľkej Moravy bol pohraničnou pevnosťou. Zo starého názvu Preslawas-purc vzniká názov novší, ktorý poznáme aj z pesničiek Pri Prešporku na Dunaji, Prešporská kasárňa, alebo Tá prešporská brána.

Cez tie prešporské brány vtedy už neviedla cesta pomedzi chatrče z dreva, hliny a rákosia, ale do ulíc a uličiek obstúpených murovanými domami, ktoré zo západu a juhu obklopili hradný vrch. Postupne sa vytváralo to, čo dnes nazývame mestské jadro — krivolaké ulice, rozmanité zákutia, každá ulička iná, každý dom svojský, výmyselný, prílehavo ozdobený majstrami murármami — dnešné staré mesto. Stavali ho nenáhľivo, trváne, s láskou, a hrejivosť a útlnosť vanie z tých domov a uličiek aj teraz.

Z Hradu dobre vidieť ďalšiu epochu výstavby mesta — prstenec kláštorov, kostolov a veľkolepých záhrad s honosnými palácmi, kedy sú známymi v celej Európe. Aj v nich je kus historie — nielen bratislavskej. Doska z červeného mramoru v Primaciálnom paláci oznamuje, že v roku 1805 v ňom po Napoleonovom víťazstve pri Slavkove podpísali tzv. Bratislavský mier. Zrkadlová sieň tohto paláca je dnes najobľúbenejšou slobášnou sieňou Bratislavu. Primaciálny palác — svedok vrcholnej slávy Napoleona. A Grassalkovičov palác (dnešný Dom detí a mládeže Klementa Gottwalda) — svedok konca Napoleonovej ríše, slávy a moci. Po porážke pri Waterloo v ňom rakúsky kancelár Metternich a britský generál Wellington diktovali Napoleonovi ministru Tayllerandovi nové osudy Francúzska i Európy.

Za pásmom palácov a parkov je tretí prstenec — ten, v ktorom pracuje väčšina Bratislavčanov — pásmo priemyslu. Sem patria továrnne ako Kablo, Závody Juraja Dimitrova, Bratislavské elektrotechnické závody, Gumonka, Závod mieru, Palma a rad ďalších tovární zo starších i novších čias. Iba ropný gigant Slovnaft, do ktorého ústi rameno ropovodu zo Sovietskeho zväzu, leží trochu bokom.

Prelakla sa cibulienka :

„Ved ja vôbec nie som tenká,
okrûhla som tu i tu.
Či mám držať diétu?“

Zasmiala sa tráva štíhla :

„Pravda, nie si ako ihla,
no keď zhodíš tri sukienky,
hned budeš mať driečik tenký.

Ale myslím, škoda reči,
takto ti to celkom svedčí,
lebo vedz, že cibulienka
nie je pekná, keď je tenká!“

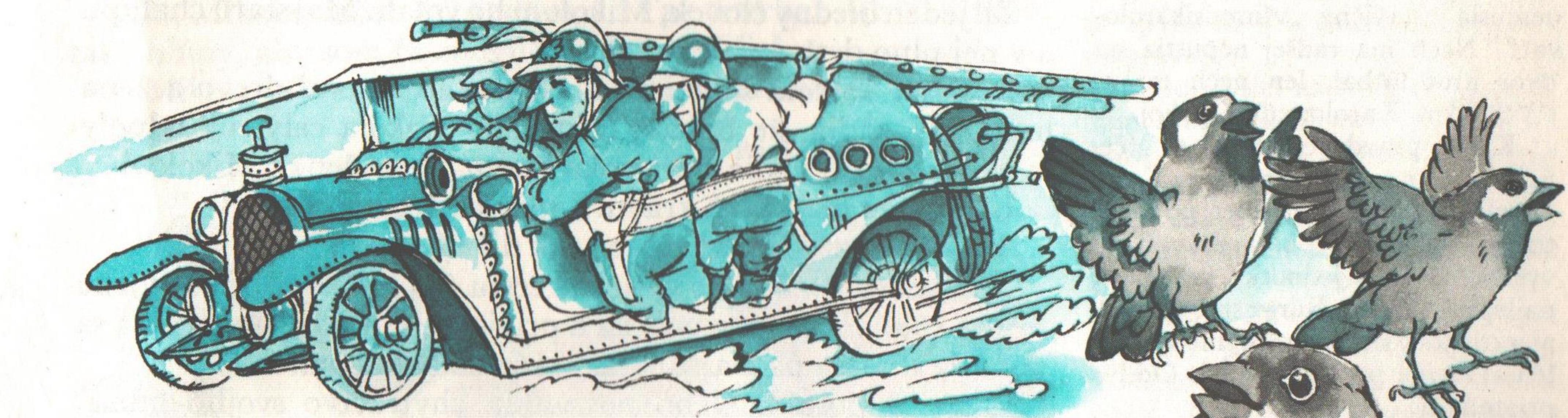

Vietor

RUDOLF DOBIÁŠ

Neposedný vetrík na medzi
od nevädze hopsá k nevädzi,
vev nevädze beží k púpave
so slnečnou šatkou na hlate.

Fúka vetrík, šatka povieva,
všetci vedia : Ide návšteva!
Nič nenesie, jej záprah nič nevezie.
Chce si odviezť púpavy a nevädze.

Požiarnici

JOZEF JAKUBOVEC

Hned rozniesli do sveta
poplašené chýry.
Ide auto požiarne,
horí, čviri, čviri!

Auto si to hasilo
po širokej ceste
a trúbením strašilo
všetky vrabce v meste.

Hned huncúti podaktori skrikli :
Dunčo, búda horí!
Už sa na nej strecha borí!
Horí, horí? — Ale nie!
To je iba cvičenie.

Ďalším prstencom sú rozľahlé sídliská, ktoré sa čoraz väčšimi vzdušujú od centra mesta: Štrkovec, Trávniky, Záluhy, Pošeň, Kútiky — to sú pekné názvy moderných sídlisk, v každom z nich žije dnes viac obyvateľov ako kedysi v celej Bratislave. Rozšírili mesto na východ i juhovýchod, ale aj na západ, takže rozlohou je také veľké ako miliónová Praha. Dnes má Bratislava tristotisíc obyvateľov, je štvrtým najväčším mestom Československej socialistickej republiky. V roku 1980 bude v jej obvode žiť o ďalších stotisíc obyvateľov viac a na prelome druhého a tretieho tisícročia splynie s Bratislavou aj niekdajšie kráľovské mesto — vinohradnícky Pezinok, aj starý Ša-

morín na Žitnom ostrove, i ďalšie mestá a obce. Mesto na Dunaji tak dorastie na skutočné veľkomesto s trištvrti miliónom obyvateľov.

Ešte sa však musíme na chvíľu vrátiť do minulosti a pripomenúť si, že hrad býval mocnou záštitou mesta a jeho opevnené múry zadržali nejedného útočníka. Po známej bitke pri Moháči, keď dobyvační Turci obsadili veľkú časť Uhorska, sa Bratislava stáva hlavným mestom uhorského kráľovstva. Hoci Turci dobyli mnohé mestá a spustošili celé kraje, dokonca aj blízky Svätý Jur, a na Bratislavu si náramne brúsili zuby i meče, nikdy sa im nepodarilo prelomiť jej opevnenie. Význam Bratislavu aj v tomto chmúrnom období vzrástal, čoskoro sa stáva korunovačným mestom rakúskych Habsburgovcov. Honosné korunovačné slávnosti sa odbavovali v Dóme sv. Martina, ktorého veža sa dnes ligoce rýdzim zlatom. Uhorskou korunou s nakloneným krížikom uprostred

tu po prvý raz korunovali Maximiliána, syna Ferdinanda druhého, roku 1563. To je, pravdaže, staršia história, kedy sa mesto volalo po nemecky Pressburg, po maďarsky Pozsony a po slovensky Prešpork.

Tá novšia sa začína zasadnutím Uhorského snemu v polovici devätnásťteho storočia, na ktorom ako poslanec vystúpil aj Ludovít Štúr a prednesol pamätnú reč na obranu Slovákov. V Bratislave od najstarších čias žili a tvorili významní mužovia vedy a umenia. Spomeňme majstra Donnera, ktorý pracoval na výzdobe Dómu sv. Martina, barokového sochára Františka Xavera Messerschmidta, Viktora Tilgnera, ktorý ku krásam mesta pridal dve krásne fontány, pomník bratislavskému rodákovi, hudobnému skladateľovi a klavírnemu virtuózovi Johannovi Nepomukovi Hummelovi. V Bratislave koncertoval šestročný Wolfgang Amadeus Mozart, devätročný Franz Liszt i Jozef Haydn. Len úchytkom mená chýrnych učencov, ako bol Matej Bel, nazývaný ozdobou Uhorska, Wolfgang Kempelen, učenec a vynálezca šachového automatu. V Bratislave sa narodil Johann Andreas Segner, lekár-fyzik a profesor, tvorca po celom svete známeho Segnerovho kolesa, istý čas tu žil aj vynálezca dynamitu Alfréd Nobel. Neskôr v čase slovenského obrodenia tu študovali naši významní národní dejatelia: Anton Bernolák, Juraj Fándly, Ján Kollár, Pavol Jozef Šafárik, Jozef Miloslav Hurban, Michal Miloslav Hodža, Samo Chalupka, Karol Kuzmány, Jozef Škultéty, Andrej Sládkovič a iní. V Bratislave vychádzali aj významné noviny nášho národného obrodenia Slovenské národné noviny.

Od polovice osemnásťteho storočia je Bratislava dôležitým centrom manufaktúrnej výroby, ktorá neskôr prerastá na priemyslovú továrensú výrobu. Vznikla tabaková továreň, plynáreň, výrobňa asfaltu a lepenky, káblov. Z roka na rok pracuje vo fabrikách viac a viac ľudí, pribúdajú nové závody a Bratislava sa stáva aj významným centrom robotníckeho hnutia. Už v roku 1869 tu vzniká

robotnícky spolok Napred, v roku 1904 začínajú vychádzať Robotnícke noviny a o rok neskôr sa tu konal prvý jazd sociálnodemokratickej strany.

Koniec prvej svetovej vojny je aj koncom Rakúsko-uhorskej ríše. Na Nový rok 1919 obsadzuje mesto Československá armáda a starý Prešporok sa po prvý raz stáva Bratislavou. Hospodársky význam mesta opäť začal vzrastať od roku 1921, keď sa tu začala tradícia veľtrhov. Nazývali ich Orientálnymi trhmi. Táto tradícia pokračuje aj dnes, dnes už po celom chemickom svete známym bratislavským medzinárodnym veľtrhom Incheba.

Dlhé roky bol dominantou Bratislavu hrad. Dnes je ich viac. Na Radlinského ulici čnie do výšky 77 metrov krásna budova z betónu, ocele, skla a hliníka, v centre mesta stojí moderný hotel Kyjev a v Karpatoch nad Bratislavou vyrástla nová televízna veža vysoko prevyšujúca aj výšku hradu. Na Slavíne sa týči majestátny pamätník oslobodenia, symbol vďaka nášho národa za osloboedenie našej vlasti spod fašizmu. Až v oslobođenej socialistickej republike začala Bratislava prezívať svoj najbúrlivejší rozvoj, ktorý dnes prekráčuje aj Dunaj. Preklenul ho odvážne riešený, na oceľových lanach zavesený most, na rysovacích doskách architektov je nakreslená pravobrežná Bratislava, rozsiahle sídlisko s novým centrom na mieste dnešnej Petržalky. Bratislava sa tak z mesta pri Dunaji stane mestom na Dunaji.

Vezmíme kyticu červených ruží, pokloňme sa padlým hrdinom na Slavíne... A potom z hradu, z miesta kde na Nový rok 1969 vyhlásili Slovenskú socialistickú republiku, poprajme dobrý deň mestu, ktoré by sme všetci mali mať radi.

Tu, na starobylných miestach končíme putovanie po našej prekrásnej vlasti, ktoré sme začali pred dvoma rokmi na kopci Kremenc, kde sa začína náš deň. Dobré dni aj vám, milí mladí priatelia, ktorí ste so mnou verne putovali cez hory a doliny, rieky a mestá, križom-krážom po rodnej zemi — kolíske našej.

Koľko ráz som z počtov priniesol domov trojku, toľko ráz som počúval:

„Len si všimni Karola!“

Vtedy by som bol najradšej zutekal hoci aj na kraj sveta, len aby som nepočul pokračovanie, ktoré som už poznal naspamäť a ktoré som nenávidel, nenávidel, nenávidel!

Svetlý vzor Karol! Vždy a, zo všetkého odpovedá na jednotky.

Včelička. Matkina potecha. A ja, matkin žiaľ. Pre nich neznamená nič, že som najlepší športovec. Ani to, že môj výkres poslali na výstavu. Počty mi naozaj idú slabšie, ale preto mi nemusia ustavične „všimnisikarolovať!“ Nech ma radšej nepustia na dvor hrať futbal, len nech mi už s Včeličkou Karolom dajú pokoj.

Karol, pravdaže, nevolá sa Včelička, jeho naozajstné meno je Karol Kardoš, a keď chcete vedieť, po tretiu triedu, kym sme obaja mávali na vysvedčení samé jednotky, bol to môj najlepší kamarát. Naraz sme skladali aj iskričkový slub a spolu sme vymysleli aj názov pre nás oddiel: Oddiel priateľstva.

Naše mamy sú výborné priateľky. Bývame v jednom dome, na tom istom poschodi a okrem toho obidve pracujú v tom istom podniku.

„Všimnisikarolovanie“ sa začalo iba na konci tretej triedy. Je naozaj pravda, že ja som viac naháňal futbal a Karol zas hltal knihy. Naše mamy si v úrade vždy povedali, ktorý z nás akú známku doniesol domov, a tak potom nie div, že mi večne pripomínaní Karolove jednotky. Znenávidel som Karola a hľadal som si iných kamarátov.

Ale čo sa stalo tohto leta?

Obidve rodiny, naša i Karolova, sme dostali ubytovanie počas dovolenky na tom istom mieste pri Balato-

Ako bol Mikola kravou

UKRAJINSKÁ ROZPRÁVKA

Žil jeden biedny človek, Mikolom ho volali. Mal starú chalupu a v nej plno detí.

Raz šiel Mikola so ženou do lesa. On zbieran drevo a žena hríby. Tu vidia, že boháč, u ktorého Mikola celý rok odpoly zadarmo slúžil, vedie z jarmoka kravu. Žena šepká Mikolovi:

„Keby sme mali takú kravu. I mlieka pre deti by bolo.“

„Tichšie, žena! Boháč mi je i tak dlžný, krava bude naša.“

Ženu nechal v kroví a vyšiel na cestu. Tichučko sa prikradol ku krave, sňal jej z rohov povraz a priviazal si ho na šiju. Krava sa pobrala do lesa pásť a Mikola kráča za boháčom.

Žena sa potešila, lebo pochopila chytráctvo svojho muža, a odviedla kravu domov. A boháč si len vykračuje, dozadu sa neobzrie. Kto vie, dokedy by bol tak šiel, keby neboli stretol známeho kupca.

„Hej, sused,“ kričí ten už zdaleka, „čo si dal za toho vola?“

Boháč sa ani teraz neobrátil, ale nahnevane odvrkol:

„Keď nerozoznáš vola od kravy, radšej mlč!“

„Akáže je to krava! To je namojveru vôl!“ smial sa kupec. „Ak mi neveríš, tak sa obzri!“

Boháč sa obzrel a chytil sa za hlavu.

„Či ste to už videli? Kúpil som si kravu a hľa, čo sa stalo!“

Kupec sa zasmial a šiel po svojom. Boháč stál uprostred cesty a nevedel, čo má robiť.

„Kde si sa tu vzal?“ pýta sa Mikolu.

„Ani sám neviem,“ odvetil chudák. „Nepamätám sa, lebo si ma kúpil ako kravu.“

„A ako si sa stal kravou?“

„Neviem,“ vrvá Mikola, „ale tak si myslím, že ma preklala jedna vdova. Kedysi som bol bohatý, ale skúpy. Slúžila u mňa celý rok skoro zadarmo. Neschcel som jej zaplatiť, čo zarobila, nuž mi nadávala: Bodaj si sa stal kravou, Mikola, a bol ňou dovtedy, kým si nesplatiš dlh mliekom.“

Boháč počúval a potom začal hrešiť:

„Sám čert mi ťa poslal a o peniaze ma takto obral,“ zahromžil boháč.

„Čo to vravíš?“ vyvaluje oči na neho Mikola. „Myslíš, že ti to len tak ľahko prejde? Kto to kedy počul, aby nevinnému človeku na šiju povraz uviazali? Na súd sa pôjdeš zodpovedať!“

Vidí boháč, že je zle. Zaplatil Mikolovi, aby o všetkom mlčal.

Mikola prišiel domov s plnými vreckami a žena už stihla i kravu podojiť a deťom mlieko nalieva.

O nejaký čas sa krava otelila a Mikola si dochoval druhú. Rozhodol sa, že tú starú predá.

Idú so ženou na trh a vedú kravu. Len čo prišli, už ich zo všetkých strán obstali kupci, lebo krajšej kravy v ten deň na trhu nebolo. Žena sa jedná a Mikola sa rozhlada dookola. Tu vidí, že k nim kráča jeho niekdajší pán. Povedal to žene a potichu zmizol. Boháč si obzrel kravu a pošepkal jej do ucha:

„Čo, Mikola, znova ťa predávajú? Tak ti treba! Ale ja nie som taký hlúpy, aby som ťa znova kúpil,“ a odišiel.

A Mikola so ženou predali kravu, vrátili sa domov a smiali sa boháčovi.

Prel. K. ŠTVRTECKÁ

ne. Naši mali ohromnú radosť, ale ja, ja by som bol najradšej ostal doma. Hoci mám Balaton strašne rád! A ako rád plávam! Možno ešte radšej ako hrám futbal.

Docestovali sme. Bolo práma horúce počasie. Naša zotavovňa stála tesne pri brehu. Hurá do vody! Čo ma po mojich trojkách! Čo ma po Karolových jednotkách! Začal som vychutnávať prázdniny plným dúškom!

Keď som sa dosýta naplával a vychádzal som z vody, zbadal som Karola, ako stojí bez nálady v plytkej vode celkom pri brehu. Naše mamy sa opalovali a o čomsi sa vzrušene rozprávali.

Karol vyšiel na breh prvý, ja za ním. A čo nezačuli moje uši?! Včeličkova matka si zhlboka vzduchla a hovorí Karolovi:

„Usiluj sa, synček, nauč sa aj ty plávať! Všimni si Laca, pláva ako rybička!“

Bol som šťastný, že konečne ktosi aj mňa pokladá za svetlý vzor. Opäť som si obľúbil Karola. Vyvalil okále, keď som ho zrazu odzadu zdrapol za pás a hybaj s ním do vody!

Veríte či nie, neprešiel ani týždeň a už sme s Karolom brázdzili vody Balatonu. Nemal som pokoja, kym som ho nenaučil plávať. Vedel som, že mama je na mňa pyšná. Nevrávela mi nič, ale jej oči inak žiarili, keď sa na mňa pozrela.

Ani neviem, kto mal väčšiu radosť z našich spoločných plávaní, z nášho nového kamarátstva: my, či naše mamy. Ale jedno je isté, že odvtedy, aj keď dnesiem sem-tam nejakú trojku, už mi naši nikdy nehovoria to protivné „všimnisikarola“.

Prel. MÁRIA ŠTEVKOVÁ

Hodina počtov

VIERA URBANOVÁ

V tomto čísle Slniečka sa končí, milí mladí priatelia, seriál o boji slovenského ľudu za chlieb a život bez pánov. Námetom jeho poslednej časti je totiž víťazstvo pracujúcich nad svojimi vykoristovateľmi vo februári roku 1948, kedy robotníci a rolníci, vedení Komunistickou stranou Československa, zavŕšili stáročný boj za právo pracujúceho človeka na dôstojne ľudský život. Vela sila a utrpenia stál tento boj. Vela krvi v ňom vtyieklo — a na to nemožno nikdy zabudnúť. Lebo zabudnúť by znamenalo nevážiť si tých, ktorí našej socialistickej vlasti vdýchli život.

Ked sa vo dverách 4. C zjavila učiteľka Kováčová, celá trieda zajašala od radosti. Ivan Tichý, ktorý sedáva v prvej lavici, hneď aj pratal počtovnicu do tašky, akoby sa bál, že si ju učiteľka všimne a pustí sa s ním do počítania. A to by nerád. Ani on, ani trieda.

„Vaša súdržučka musela súrne odísť, tak som prišla ja,“ povedala učiteľka a zobraza z lavice Ivanku Murgašovej počtovnicu. Ivan namosúrene pozrel na Ivanka, že si nechala na lavici knižku, ale vzápäť si uľahčene vydýchol. Lebo učiteľka počtovnicu iba otvorila, no keď uvidela sklamané tváre detí, položila ju naspať na lavicu.

„Dnes sa nechce ani mne do počtov,“ dodala s úsmievom a obrátila oči k stene naproti oknám, na ktorej visela pionierska nástennka.

„Február — víťazstvo pracujúceho ľudu,“ prečítala zrazu nahlas jej nadpis. „Ivan, čo si pod týmto víťazstvom predstavuješ?“ spýtała sa hned nato.

Chlapec sa pozrel na učiteľku nechápavým pohľadom a potom povedal:

„No, robotníci predsa uchopili moc...“

Na učiteľke bolo vidieť, že sa jej chlapcova odpoveď nie veľmi pozdáva, no iba mávla rukou, aby si sadol.

„Bolo už neskoro popoludní, takmer pol piatej, a otec ešte stále nebola doma z fabriky,“ začala zrazu hovoriť tichým hlasom. „Mamka netreplivo chodila po kuchyni, lebo o piatej mala nastúpiť službu

v nemocnici, no nevedela, čo so mnou. Pár minút pred piatou ma pobožkala na čelo a rýchlo vyšla z domu.

Dokončievala som si práve úlohy, keď sa v chodbe ozvali kroky. Vybeholi som z izby, aby som privítala otca, no od prekvapenia som sa mu nedokázala ani pozdraviť.

Spolu s otcom boli v predizbe ešte dvaja muži a všetci mali so sebou pušky.

„Tak, to je moja lastovička,“ povedal otec, ako mi zvykol hovorieť, len keď mal najlepšiu náladu.

„A mama je ešte doma?“ spýtal sa.

Pokrútila som hlavou.

„To je zle, Imrich,“ obrátil sa otec na jedného z mužov. „Nemôžem dievča nechať samu celú noc.“

Muž, ktorého otec oslovil, chvíľu rozmyšľal a potom povedal: „To teda nemôžeš. Ale vieš čo, vezmeme si tvoju lastovičku so sebou.“

Len čo som sa obliekla, odišli sme z domu. Ulice boli prázdne, no každú chvíľu zadunela dlažba pod nohami mužov s červenými páskami na rukávoch a s puškami na pleciach.

„To sú milície, dievča,“ povedal mi otec.

Nevedela som, čo to slovo znamená, ale pochodujúcich mužov som sa vôbec nebála. Veď aj prečo, vyzerali celkom tak ako otec.

O chvíľu sme prišli k veľkej továrnii. Muži si čosi povedali a potom ma zaviedli na vrátnicu. Bolo tam teplo a všetko voňalo melťovou kávou. Otec prehodil na veľkú lavicu v kúte deku a povedal, že tu budem spať.

„Musím ísť na stráž, dievča,“ prehodil. „Abi si tie pánčiská ešte nezmysleli získať fabriku naspať.“

„Chod, chod už,“ súril ho ten starší muž, keď sa otec nevedel so mnou rozlúčiť. „A nezabudni, že nestrážiš len fabriku, ale aj svoju lastovičku.“

Vtedy mi už klipkali oči od únavy a na viac sa už, deti, nepamäťám, skončila svoje rozprávanie učiteľka. „Iba dosiaľ cítim tabakovú vôňu fažkého robotníckeho kabáta, ktorým ma v ten večer prikryl jeden z milicionárov.“

Do kostola nechodí, a predsa spasená býva

ŠTEFAN RYSULA

Môj otec bol dobrý chlap. Každý tak oňom. Vždy verne robil, statok si šanoval, múdro gazdoval. Svedomie mal čisté a spravodlivé. Rád mudroval, aj mňa napomínal, ale ja som radšej po iných chodníkoch brúsil.

Boli sme vtedy kosili na Sukovských. Otec ma pochválil, že ukosím za chlapa. Dobrô sa zdulo vo mne, keď mi to povedal a sa usmial, cítil som, že si ma počína ceniť.

Ked začalo mrholiť, utiahli sme sa do šopy, aby sme nezmokli. Oheň sme rozložili a otec si zapiekol do fajočky. Kým mu zapekačka nechytilla, spieval si pobožné pesničky, potom, keď mu už dobre horela, pukol gambami a vraví:

„Syn môj, plň povinnosti, navštievuj chrám, modli sa a duša tvoja bude spasená.“

Nazdal som sa, že mi to dáku hádanku dáva, nuž som povedal:

„Otec, aj ja vám zahádam hádku. Neorie, neseje, do kostola nechodí, nemodlí sa, neverí, a predsa spasená býva. Povedzte, čo je to?“

Prísne pozrel na mňa:

„Chlapče, nehreš. No, čo je to?“

Šibenične som na neho pozrel, usmial som sa, reku, tráva na lúke.

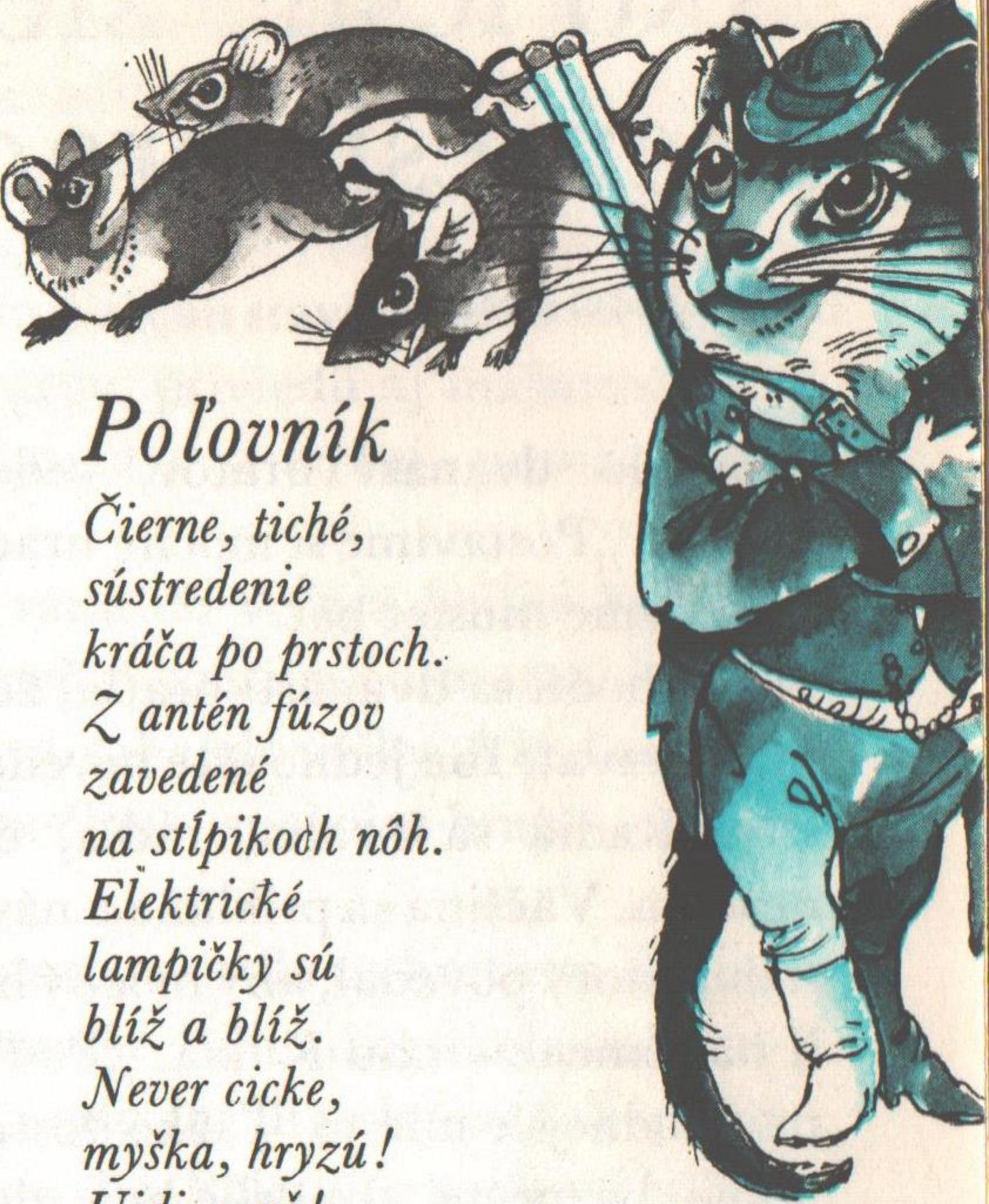
Zahnal sa na mňa spakruky, bo pravou držal zapekačku, a zasmial sa aj on:

„Bodajže ťa hus pečená kopla, lagan jeden. Máš rozum ani Šalamún. Poprevracal by si aj pánbožkove katechizmy.“

Potom sme ešte chvíľu sedeli v kolibe pri ohníku, no keď dážď pretíhol, pustili sme sa opäť do kosenia.

EDUARDAS MEŽELAJTIS

Poľovník

Cierne, tiché,
sústredenie
kráča po prstoch.

Z antén fúzov
zavedené

na stĺpikoch nôh.

Elektrické
lampičky sú
blíz a blíz.

Never cicke,
myška, hryzú!

Ujdi, myš!

Klas

Ježí sa a pichá
pšeničný klas zlatý
jak otcove fúzy,
ked sa z práce vráti.

Z tých najväčších klasov
odtrhnem si ôstie,
urobím si fúzy,
na poli ich dost je.

Vážny ako otec
do práce ísť skúsim.
Ako žlté klasys
ovisnú mi fúzy.

Vážny ako otec
dozriem na poriadok.
Nikto nepovie mi,
že som holobiadok.
Prel. JÁN TURAN

Ako lesné žienky preniesli hrad

RUDO MORIC

Sedelo dvanásť bratov, sedelo a takto hútalo: „Postavíme si mocný hrad a nikoho sa nebudeme musieť báť.“

I dohodli sa dvanásť bratov, že hrad začnú hneď stavať. Iba jedno ešte nevedeli, kde bude stáť. Radia sa brátia, radia, dohodnúť sa nevedia. Väčšina sa prikláňa k návrhu najstaršieho, ktorý povedal, aby mocný hrad vystavali na temene vrchu Kukla. „Podľa mňa je to najvhodnejšie miesto. Čažko dostupné nepriateľovi, bezpečné ako orlie hniezdo.“

Vari by to boli všetci uznali, keby nebolo najmladšieho. Ale ten rečie: „Počujte, bratia moji, to nie je bezpečné miesto pre náš hrad.“

„A to už ako?“ pýta sa najstarší, urazený, že taký poškrabok sa mu stavia priekom.

„A to už prečo?“ pýtajú sa aj ďalší bratia.

„Nuž preto, lebo na Kukle sídlia duchovia a tí veru nestrpia, aby sme ich vyrušovali,“ vraví najmladší z bratov.

„Hahaha, vraj duchovia,“ smeje sa najstarší a fúzy si vykrúca, bradu dlaňou hladká. „Chodče, chodč, maličký, vraj duchovia!“

„Len sa nesmej,“ nesmelo sa prieči najmladší. „Len počúvaj starcov, čo rozprávajú. Tí odjakživa vravia, že na Kukle prebývajú duchovia.“

ČERVENÝ KAMEŇ

Hrad sa nachádza v Malých Karpatoch nad dedinou Častá. Dali ho postaviť nemeckí banskí podnikatelia Fuggerovci v rokoch 1535—1537 nedaleko starého stredovekého

hradu. O päťdesiat rokov neskôr ho kúpou získal Mikuláš Pálffy a odvtedy až do roku 1945 patril pálffyovskej rodine.

Červený Kameň na rozdiel od iných hradov nemal výslovne vojensko-obrannú funkciu. Svojim prvým

majiteľom, ktorí mali v prenájme stredoslovenské bane na med, slúžil ako obchodné prekladište, preto podstatnú časť jeho priestorov tvoria nezvyčajne rozsiahle sklady. Aj napriek tomuto nevojenskému účelu mal však hrad vynikajúce vojenské

vybavenie, ktoré ho vo svojej dobe robilo takmer nedobytným. Podstata tohto vojenského zabezpečenia spočívala v štyroch nárožných baštach, vybudovaných pre vtedajšie najmodernejšie delostrelectvo. Pôvodcom obranného systému hradu bol prav-

depodobne významný nemecký výtvarný umelec Albrecht Dürer.

Pálffyovci prestavbami zmenili Červený Kameň na honosné panské sídlo, v ktorom je dnes stále múzeum historického nábytku a umeleckého remesla.

P. T.

Ešte hlasnejšie sa rozosmial najstarší a po jednom sa k nemu pridávali ostatní, až ich bola väčšina, i rozhodli sa vrch Kuklu zvoliť za miesto svojho hradu.

Čo mal najmladší robiť, musel sa podriadiť.

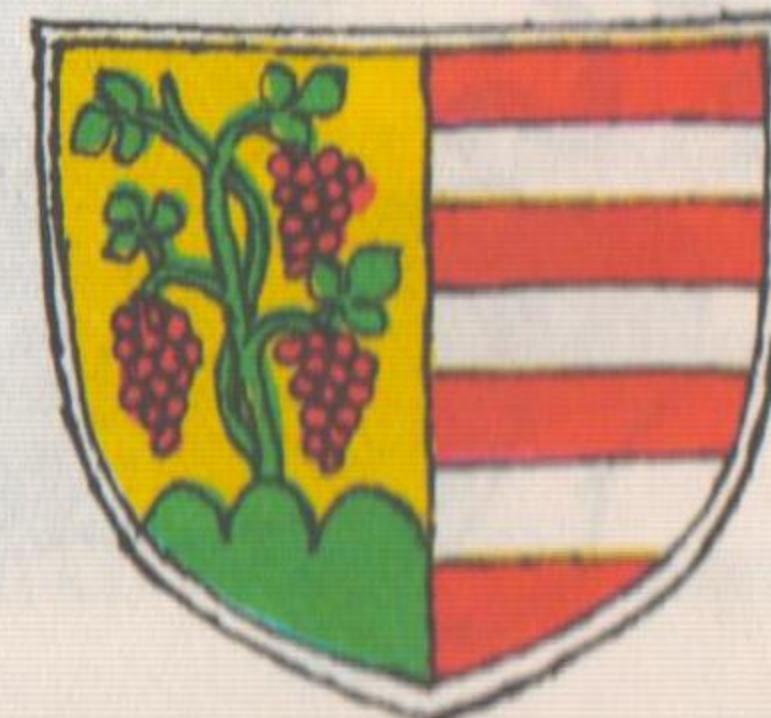
A tak ten hrad začali stavať. Priviedli bratia majstrov murárov, priviedli aj majstrov tesárov, vysúkali rukávy a hybaj, pustili sa do roboty.

A veru od rána do večera hodne kameňa nazvážali i kmeňov nastínila i murári i tesári už aj múry začali tahať do výšky. A keď sa slnko uložilo na odpočinok, spokojní bratia pobrali sa do doliny.

No len čo sa tma spustila na hrebene Karpát a potom zhustla ako kolimaha, okolo staveniska budúceho hradu začali poletovať akési červenkasté plamienky. Poletujú, poletujú zôkol-vôkol, až sa zhŕcia na jednu hromadu. A už sú to nie červenkasté plamienky, ale lesné žienky s lampášikmi. Sadli si lesné víly do kruhu a takto hútajú: „Ktože nám sem ide hrad postaviť? Ktože nás ide obrať o pokoj a nerušenú zábavu?“

A lesné žienky sa začnú radiť, ako sa radili pred krátkym časom dvanásť bratia. A keď sa poradili, takto sa dohodli: „Na Kukle nebude stáť nijaký hrad, toto je naše miesto! Zavoláme lesných obrov a poprosíme ich, aby nám pomohli kamene i drevo a múry preniesť na susedné brało.“

A veru, ako sa lesné žienky poradili, tak aj urobili. Poprosili lesných obrov, aby im pomohli a spolu s nimi všetko poprenášali.

Ráno, len čo dvanásti bratia s majstrami murámi a majstrami tesármi prišli na Kuklu, od ľaku skoro na zem popadali. Kdeže je ich kameň, kdeže drevo a kdeže načaté múry? Toľko roboty a zbytočnej!

Pozreli jedenásti bratia na toho dvanásteho, najmladšieho, a oči im hovorili: Vari si mal pravdu, brat nás najmladší. Duchovia z Kukly nám robotu rozmetali.

A čo si ostatní mysleli, najstarší aj vypovedal: „Odpust, najmladší brat, ale mal si pravdu.“

A najmladší vraví: „Treba sa nám poobzerať, kde nám dali materiál. Ved ho vari neskryli pod zem.“

Nuž, vydali sa bratia hľadať svoj kameň a drevo a tiež načaté mýriská. Hľadajú,

hľadajú po šírom okolí, odrazu na to všetko naďabia. A ľaľa, všetko je pekne na poriadku, len nie na Kukle, ale na susednom brale. Ešte aj načaté múry sa driapu dohora.

„Čo teraz?“ pýtajú sa bratia a pozerajú to na najstaršieho, to na najmladšieho.

„Nuž čo,“ rečie najmladší, „radím, aby sme hrad dostavali tam, kde chcú lesné žienky.“

„Veru tak, aj ja to radím,“ vraví najstarší a dodá: „Tak budeme mať naveky od nich pokoj.“

A keď tak radil najmladší i najstarší, podľa nich ostalo.

Priviedli bratia sem majstrov murárov i majstrov tesárov a pekne-rúče pokračovali v načatej robote. A hrad potom rástol, nik sa už nedotkol múrov ani materiálu. A keď stavanie dokončili, bol to naozaj krásny hrad, akému široko-ďaleko nebolo páru. A keďže bralo, na ktoré im hrad lesné žienky preniesli, malo červenkastú farbu, nazvali dvanásti bratia svoje sídlo Červeným Kameňom.

A Červený Kameň dodnes stojí na červenkastom brale, čo už dávno zarástlo zeleňou. Kosti dvanástich bratov dávno v zemi spráchniveli, ale zo susednej Kukly sa na Červený Kameň nocami lesné žienky pozerajú a pritom veselo tancujú. A vyspevujú, aký to pekný hrad, aký to krásavec.

Hadí kameň spod Kráľovej hole

ANTON HABOVŠTIAK

Na salaši pod Kráľovou hoľou bol za honelníka malý chlapec odkiaľsi z Valaskej. Jurkom ho volali. Tento chlapec raz od baču počul, ako valachom vravel o hadom kameni. Vraj to je taká skala, čo ju mali hady v moci a ju vlastnou parou nadúvali. Ten kameň však dakedy môžu hadiská aj popustiť. A kto by ho našiel, vraj ho už potom nikdy šťastie neopustí.

Začiatkom leta zašiel Jurko s ovcami na úboč, kde ešte nikdy nepásol... A sotva sa lepšie rozhliadol po okolí, zazrie pred sebou velikánske klbko. Samé hady sa v ňom klbčili. A zvijali sa, syčali, ako keď vodu leje do pahreby. Jurko sa ich nezlakol, len zrazu

zahvízdal, ako najsilnejšie vedel. Až sa hory-doly v tej chvíli ozvali. Hady naskutku podvihali hlavy a potom sa rozutekali na všetky strany.

Jurko podišiel na miesto, kde pred chvíľočkou boli hady, a čo vidí? Pred jeho očami sa ligotal prekrásny drahokam. Priskočil hned k nemu a vložil si ho zaraz do kapsičky.

Od tej chvíle mal Jurko naozaj šťastie. A nielen on, ale všetci tí, čo s ním žili. O pár dní, keď bol horúci deň, vzal bača Jurka do dediny. Ešte neboli ani v polovici cesty, strhla sa veľká búrka a začalo sa liať ako z krhly. Bača chcel zatiahnuť Jurka pod najbližší strom, ale ten len povedal:

„Ktohovie, či práve tam hrom neudrie?“ a ľahol baču ďalej. No a iba čo urobili zapárokov, práve do toho stromu udrel hrom a rozťal ho napoly.

Ale aj inokedy zachránil Jurko seba i druhých od kadejakého neštastia a pliagy.

Ked potom prišla jeseň a bolo sa treba zo salaša do dediny poberať, pásol raz ovce v akejsi úžľabine. A nie a nie sa z nej vymotať. Keď si už bol istý, že netrafi ku Pastierskej kolibe, vytiahol z kapsičky hadí kameň, že si aspoň posveti. No sotva ho položil na dlaň, zrazu sa pred ním otvorila veľká jaskyňa a v nej zlata na všetkých stranách. Odrazu začuje hlas:

„Vezmi si a už z toho, čo tu vidíš!“

Jurko sa nedal dva razy núkať a vložil zaraz čosi do kapsičky. Lenže sa veľmi nelakomil na bohatstvo. Radšej chcel byť čo najskôr doma na salaši.

No v tú noc neprišiel načas s ovcami. Keď ich dohnal do košiara, bača i valasi práve vstávali. A hned mu aj takto dovrávali:

„Dlho sme ťa nocou hľadali, ale nič sme nenašli, ani ťa nikde nevideli. Ani čo by ťa zem bola zhltla.“

Jurko potom porozprával, ako sa mu vodilo. A ktohovie, či by mu boli uverili, keby nebol pred ich očami vykladal z kapsičky samé drahokamy.

No nielen vtedy mal Jurko šťastie. Do samej smrti sa mu takto vodilo.

Cesta do školy

DUŠAN KOVÁČ

Maťo bol už vo dverách, keď zavolala naňho mama:

„Jablko si vezmi!“

Keď mu ho podávala, ešte ho utierala obrúskom. Pokúšala sa mu uhladiť vlasy vzadu, na temene hlavy. Trpežlivo stál. Robila to každý deň, a každý deň zbytočne. Vlasy poslúchali iba na mokro.

Teraz sa spýta, kade pôjdem, pomyslel si.

„Kade pôjdeš, záhradou?“

„Hej.“

„Mal by si radšej po ceste. Zasa prídeš neskoro a potom ma budú volať do školy, aby som ťa včasie vypravila. Počuješ? Nikdy nepočúvaš, čo ti hovorím!“

Otvoril bránku do záhrady. Ako blesk sa odkiaľsi vynoril Haro. Mama iba mávla rukou a zmizla v kuchyni.

„Nesmieš!“ zahnal sa Maťo na Hara.

Haro odbehol a on rýchlo pribuchol bránku. Oslepilo ho žltkavé a teplé ranné slnko. V záhradke voňal kôpor a rasca. Maťo zašiel medzi paradajkové kríky. Niektoré paradajky boli už červené, ale tie naspodku, ktoré mali málo slnka, boli ešte celkom drobné a zelené. Neodtrhol si, iba sa zohol a privoniaval k vňati. Paradajková vňať voňala omamne, pripomínať daleké, divné krajinu. Rosa už vyschla a suchá, korenistá vôňa vňate vábila i zadúšala. Žlté slnko mu pripomienulo obilie. Čoskoro budú prázdniny.

„Tak už vylez, dokedy tam chceš trčať?“

Edo a Vojto ho už čakali v sade pod jabloňami. Edo odmeral sedem krokov od kmeňa stromu a zapichol palicu.

„Chytaj!“ zakričal a rozbehol sa. Ale miesto lopty zakopol do zeme. Červená lopta sa iba pomaličky gúľala k bránke. Maťo vyskočil, s revom sa na ňu vrhol a gúľal sa s ňou po tráve.

„Daj, ešte raz!“ povedal Edo.

Maťo vstal, nadhodil si loptu a z celej sily ju vykopol do výšky. Červená lopta letela proti belasej oblohe, bola stále menšia a menšia, už bola iba taká celkom malá červená bodka, letela v ústrety kučeravým barančekom, ktoré nehybne stáli na oblohe.

Keby letela akokoľvek ďaleko, nemá sa od čoho odraziť, pomysel si Maťo, ale Vojto už bol pripravený.

„Uhni, ak nechceš chytať!“ odsotil ho Edo a postavil sa do bránky.

Maťo podišiel pod jabloň. Desiatky červených lôpt sa vracali späť k zemi.

Len jedna bola iná. Nebolo to jablko. Maťo prižmúril oko. Bol to hýl. Hýl, to je podpaľač medzi vtákmi, povedal raz otec.

Maťo sa hodil na zem. „Ho-rí, ho-rí, ho-rí,“ začal vytrubovať ako siréna.

„Nejaš sa a pod, lebo prídem neskoro,“ dvíhal ho Edo zo zeme.

Prvák Miro vystrčil hlavu ponad latkový plot.

„Štvrtáci sú šprtáci,“ zakričal a uháňal preč. Taška na chrbe mu vyskakovala až nad hlavu.

„Neboj sa, času dost,“ povedal Maťo, odsotil Edo a ostal ležať rozvalený v tráve.

Ostré steblá trávy sa odtialto zdali byť

strašne vysoké. Maťo otočil hlavu. V diaľke sa modrela obloha. Steblo bolo oveľa väčšie ako hora. Odtrhol ho, prižmúril oko a namieril steblo proti hore. Mohol by som horu šibnúť ako palicou. Nadskočila by ako zbitý pes. Alebo by som ju mohol skrz-naskrz prevŕtať a nadvihnuť. Aj s tými, čo sú práve na hubách. Nikdy sa nenaučíš zbierať huby, povedal mu otec. Prečo, čudoval sa Maťo. Lebo sa nedíváš pod nohy, iba kdesi po veveričkách. Raz spadneš do jamy a krky si dolámeš. Alebo stúpiš na hada. Maťo sa zobzeral. Nie, v záhrade nebývajú hady. Vedľa neho nehybne stáli biele dievčenské topánky a červené ponožky. Nohy boli hladké, ani jedna chrasta, ani jeden škrabanc. Nadvihol hlavu. Luba sa naňho uprene dívala veľkými čiernymi očami.

„Co tu špehuješ?“

„Poviem,“ povedala ticho.

„Len si povedz. Ale aj ja poviem.“

„Čo?“

„Že vaša babka chodí celý deň v nočnej košeli.“

„Môžeš povedať. Je chorá,“ dodala na vysvetlenie, obrátila sa a odišla.

Edo a Vojto sa vracali poňho.

„Pod, o chvílu bude zvonit a školník nás vymkne.“

„A dostaneme aj my. Slúbili sme, že ta každý deň načas dovedieme.“

Maťo siahol rukou k pravému boku. Winetovku má pripravenú, uvedomil si.

„Vy zradné bledé tváre,“ zakričal, „zahyniete!“

„Ratatatata,“ zarachotil.

Edo a Vojto sa dali do behu. Rozbehol sa za nimi. „Ratatata,“ rachotil a uháňal na svojom najdivšom koni.

Ked sa s obrovským revom vrútili do školy, práve zvonilo. Školník za nimi zavrel dvere školy.

Hned prvú hodinu mali sloh. Dostali za úlohu písat o svojej ceste do školy.

Maťo hrýzol pero a bezradne sa díval na čistú stranu písanku. O chvíľu začal písat.

Ked skončili, učiteľka sa naňho dlho a akosi divne dívala.

„Tak, Maťo, prečítaj nám, čo si napísal!“

Maťo vstal a začal čítať:

„Moja cesta do školy. Moja cesta do školy nie je dlhá, ale je pekná. Najprv idem cez záhradu, potom cez kolajnice a ešte kúsok po ceste. Do školy sa vždy ponáhľam, aby som prišiel včas. Ked vidím mladších spolužiakov, ako sa hrajú, upozorním ich, aby sa ponáhľali a nezmeškali vyučovanie. Do školy chodím rád, lebo je to zaujímavé.“

Rozprávky tety Premávky

Krásna rozprávka z krásneho mesta U.

Čo je posledné, musí byť krásne — poušilujem sa, deti, aby bola krásna i moja posledná rozprávka.

Je jedno krásne mesto U. Preto je krásne, že v tomto meste nikdy nezrazí nijaké auto nijaké diéta. Viem — nejaký vitúz medzi vami vykrikol: Asi tam žijú samí starčekovia! Ale omyl! Žijú tam i deti. Lenže vynálezcovia v tom meste vymysleli tri úžasné vynálezy.

Deti v tom krásnom meste U. majú primázacie topánky. Sú to také topánky, čo automaticky primrznu k zemi, keby diéta v tých topánkach chcelo podbehnúť pod auto. A diéta nepodbehne.

A čo ak je tam diéta z iného mesta v normálnych topánkach a podbehne? V tom prípade sa zapoji v aute automatická detská brzda. Brzda reaguje na podbiehajúce diéta — auto vždy zastane kúsok od dietáta a nezrazí ho. Pravdaže, musí to byť auto z krásneho mesta U.

Ak diéta nemá primázacie topánky a auto automatickú brzdu? Čo potom? Ani potom sa nič nestane. V krásnom meste U. sa v takých prípadoch dajú do pohybu vyhýbacie ulice. Každá ulica je tam samovyhýbacia. Keď má auto naraziť do dietáta, ulica sa roztiahne, diéta odtiahne na jednu, auto na druhú stranu a auto prefrčí popri dietáti a nič sa nestane. Preto je mesto U. nazývané krásnym.

A že čo znamená to U.? Nuž čo by znamenalo — Utópia. Také mesto nie je. Možno dakedy bude. A čo dovtedy? Dovtedy sa pričinujte, deti, aby takým krásnym mestom U. bez nehôd bolo každé mesto. Aby to U. znamenalo, že je to „U vás“. Dá sa o to pričiniť? Pravdaže sa dá.

10. súťažná otázka

**Len od rána do večera,
od súmraku do zôr,
musíte v tom meste „U vás“
dávať všetci**

OLGA FELDEKOVÁ

Tak ako ste to robili doteraz, milí priatelia, doplňte chybajúce slovo v poslednom riadku, vystrihnite kúponik, nalepte ho na korešpondenčný listok a pošlite na adresu Čs. rozhlas, Zochova 3, 897 11 Bratislava. Za správnu odpoveď na 8. súťažnú otázkou (Správne je to tak: porúti sa vlak!) posielame knihy týmto desiatim vyžrebovaným slniečkárom:

Ján Petrás, Dolná Krupá;

Renáta Hrušovská, Bratislava-Petržalka; Dalibor Hudák, Košice; Jozef Kováč, Nová Dedinka; Anna Harčáriková, Hertník; Iveta Kuželovská, Štúrovo; Erika Kačuráková, Sečovce; Anna Čaniová, Trebišov; Ján Zrinyi, Vrbovce; Jožko Fekete, Chynorany.

Veveričky

Ked sme išli cez horičku,
zbadali sme veveričku.
Po stromčeku skackala,
chvostíkom si vrtela.
Za ňou druhá veverička
oriešky si lúskala.
No tu zrazu braček zval:
„Aké je to krásne!“
Veveričky schovali sa,
a je koniec básne.

Mária Hargašová,
Veľký Krtíš

Hádanky sovietskych detí

Za správne rozlúštenie hádaniek zo 4. čísla Slniečka odmeňujeme týchto čitateľov — hádankárov: Vlastimil Vicen, Horná Streda; M. Lišaníková, Mikluše; Ivan Juriga, Malé Chlievany; Anna Brehunová, Kochanovce pri Bardejove; Emil Hromec, Podbranč; Eva Hlbočanová, Lúčky pri Ružomberku; Iveta Kurejová, Ptičie; Júlia Nováková, Raslavice; Jana Kováčiková, Klátovská Nová Ves; Betka Nečasová, Sobotište.

Knižka, ktorá Ťa poteší

„Žil raz v podzemnej diere istý hobbit. Čo je to vlastne hobbit? Sú to (a či boli) drobní ľudkovia, človeku siahajú po pás a sú menší ako bradati trpaslíci. Hobbiti nenosia brady, v čaroch sa takmer vobec nevyznajú, ak nerátame všedné figle, ktoré im pomáhajú tíska zmiznúť, keď sa medzi nich zatárajú veľkí hlúpi ľudia a dupocú sťa slony, takže ich hobbiti počujú na mielu. Často mávajú guľaté brušká. Obiekajú sa krikľavo (najmä do zeleného a žltého), topánky nenosia, lebo chodidlá majú od prírody tvrdé a porastené hrubými, hrejivými hnédymi chlpmi, pripomínajúcimi vlasy. Majú dlhé vrtké hnédé prsty, dobromyseľné tváre a smejú sa hlbokým šťavnatým smiechom (najmä po obede — ak je to len možné, obedujú dva razy denne). Teraz už viete o nich toľko, že vám to postačí....“

Iste už vieš, že sme v rozprávke, a to ešte len na začiatku, lebo poznáme iba hobbita Bilba Lazníka. Ak sa s ním vydáme na cestu, na ktorú sa i on vybral, ani nevedel ako, a konať a vravel pritom celkom nepredvidané veci, zoznámime sa aj s inými rozprávkovými bytosťami — so zručnými trpaslíkmi, obrami trollmi, ktorí musia do svitania zalieť pod zem, lebo inakšie sa premenia na skaly, s elfmi, ktorých nemajú trpaslíci radi, lebo sa im posmievajú kvôli bradám. Kým trpaslíci a Bilbo Lazník dosiahnu, čo si zaumienili, čaká ich nejedna horúca chvíľa, ale stačia sa vrátiť, kým páni Králikovci a Červeňovci rozpredajú Bilbov majetok za babku alebo za starú pesničku, ako to na dražbách často býva. A čo bolo s Bilbom ďalej? Možno stratil úctu susedov, ale získal — no veď napokon uvidíš, či pritom aj niečo získal. Všetko je to v knižke J. R. R. Tolkiena Hobbiti.

Tvoja kamarátka Magda

Slon

Veľký muiacik malých návštevníkov zoologických záhrad je hotový kolos na štyroch nohách. Dospelé slony dosahujú aj 325 cm dĺžky a vyše 3 m výšky. Ich chvost meria až 150 cm, chobot 225 cm. Slone mláďa váži pri narodení 80—90 kg, dospelý slon sa vykŕmi až do váhy 70—80 q. Dožíva sa približne takého veku ako človek.

Slon sa oddávna tešíl úcte človeka.

ré väľajú stromy, dvihajú tažké kmene, používajú sa na prepravu dreva, veľkých kusov rôznych tovarov, aj na obrábanie poľnohospodárskej pôdy. Slon napriek tomu, že sa musí dlho cvičiť a že pri práci spotrebuje celé hory ryže, vykonáva prácu dvakrát lacnejšie ako traktor.

Skúsený cvičiteľ dokáže za pomocí už vycvičených slonov naučiť slonieho nováčika v priebehu niekoľkých mesiacov okolo tridsať rozličných úkonov, ktoré slon už nikdy nezabudne.

H. S.

Tajné miesto .

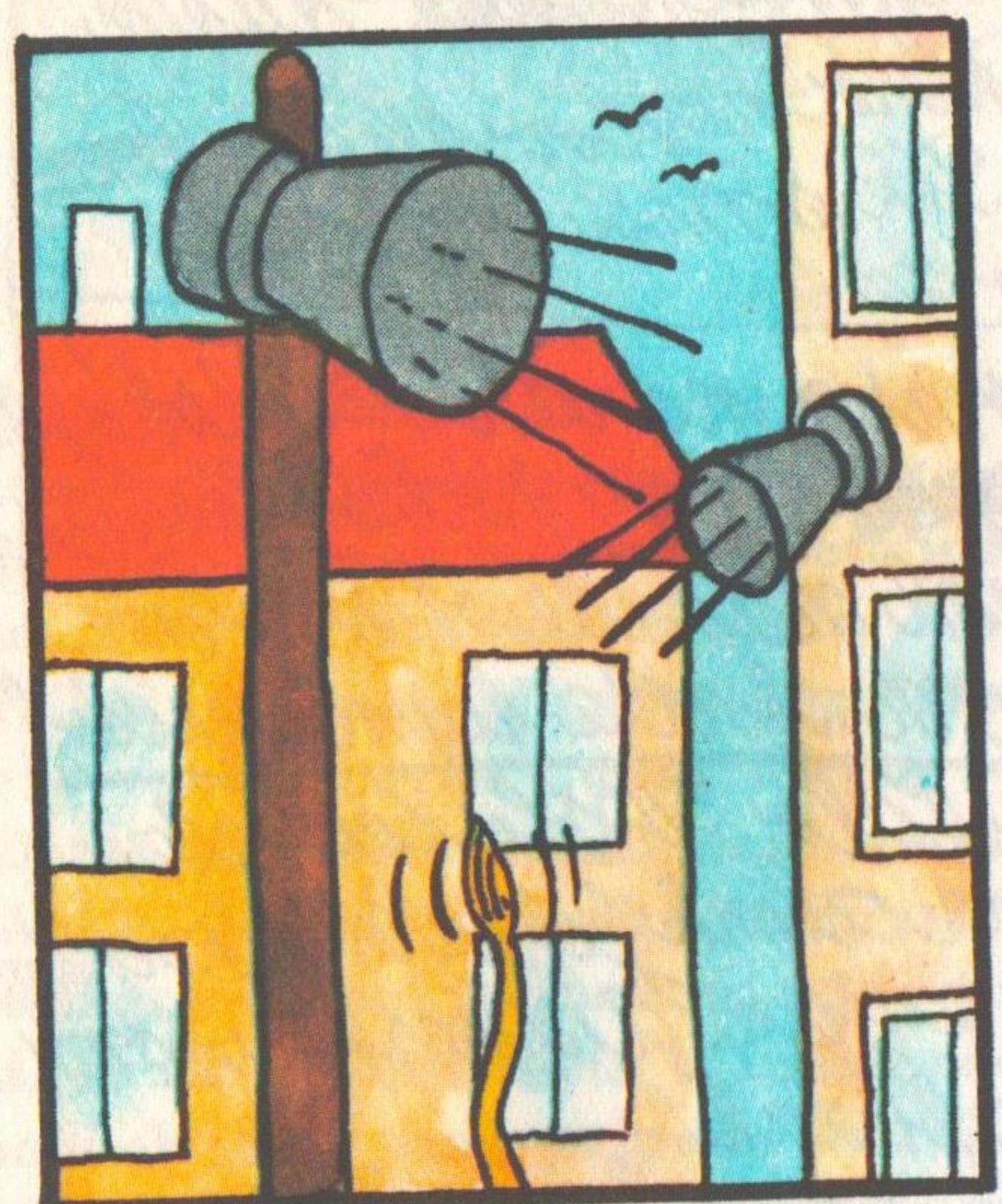
Nasiel som skvelé ~~čo~~ najné Bolo tam plno hrívov ale ~~ale~~ malinkich. Tak som si povedal: počkám do ~~do~~ zajtra.

Zajtra som sa ponáhľať dohája a ~~že~~ som palá Blačancu. Tepláky mal nadule os hrívov. "Našiel som skvelé tajné mesto, chváli sa palo. "Bolo tam plno hrívov, ale malinkých. Reku počkám do ~~do~~ zajtra. A dneska som ich bol pozbierať." a pišne odchádzal s mojimi hrívami.

~~Malinko žiela. Bolo bi lepšie, keby palo bláčanec bival v Afrike.~~

Jožko Mrkička späť

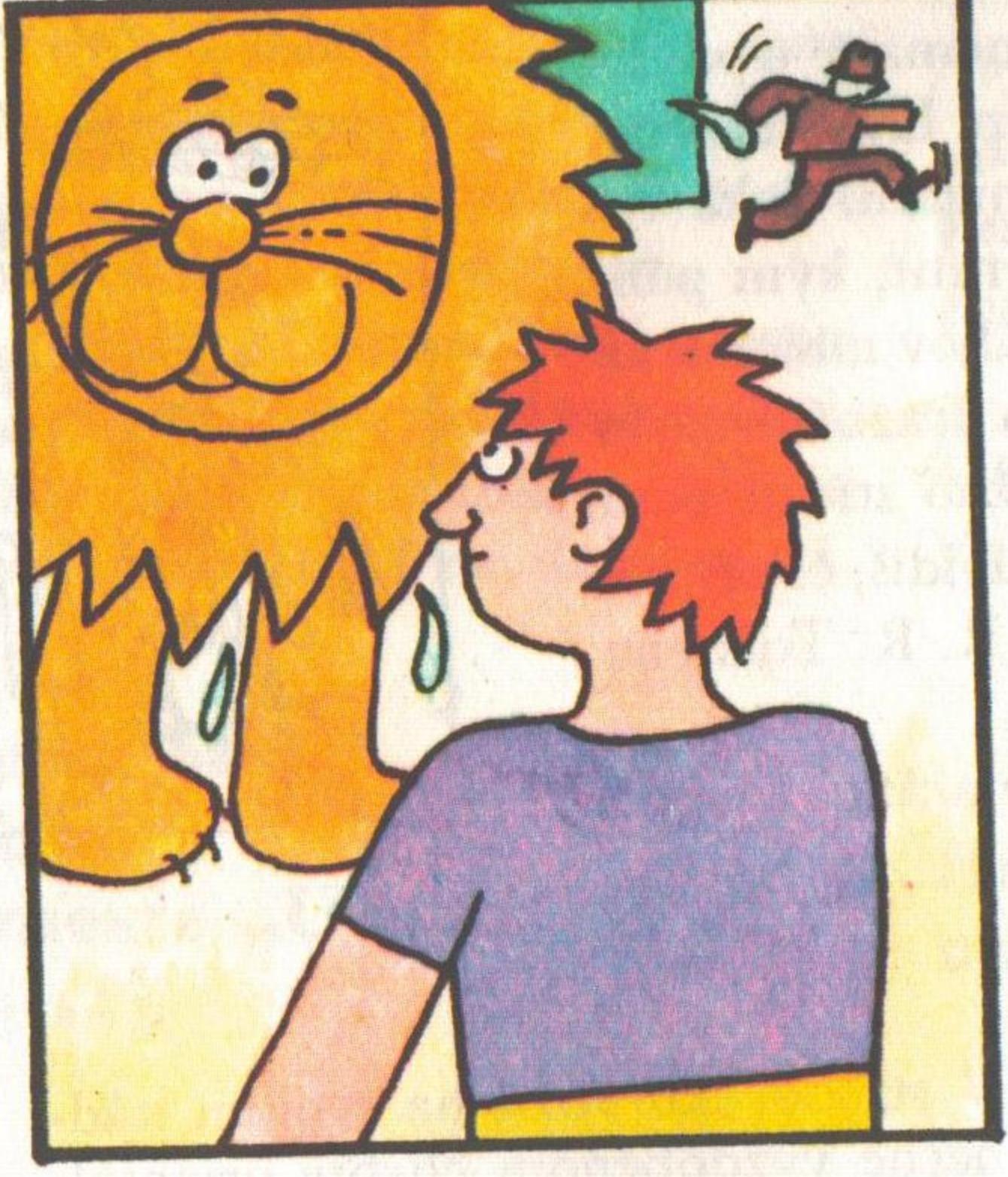
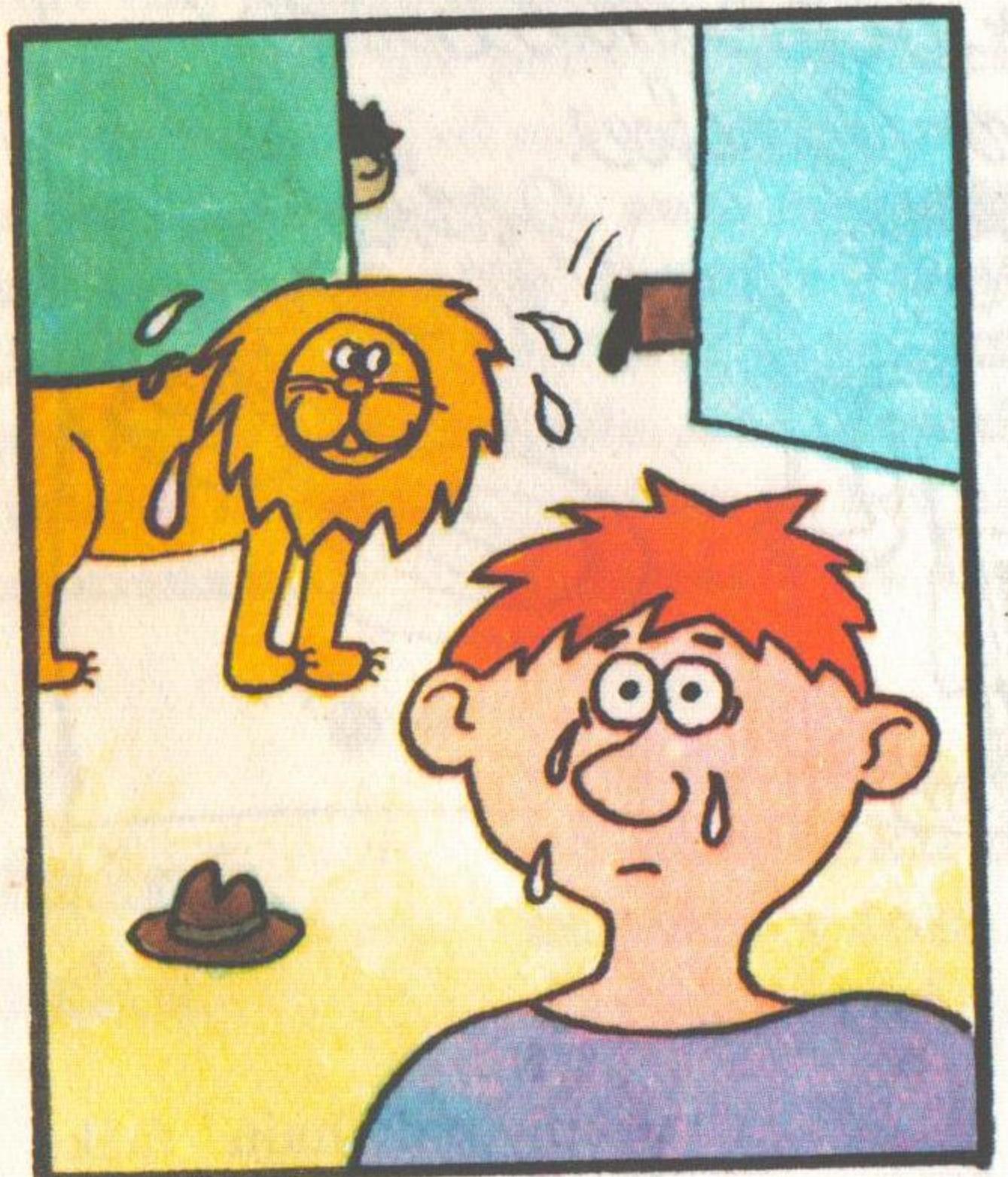
JOJO BOJO a strašidlá strašné až strach, ACH!!!

Miestny rozhlas hlásí: „Z cirkusu utiekol lev! Kto ho zbadá, nech najprv utečie a potom hned zatelefonuje na číslo 00001“

Vykračuje si Jojo opatrné, obzera sa na všetky strany. Tam je! Na balkóne. Len krásna hriva sa mu vlní vo vetro.

Prihrmeli požiarnici, striekajú na balkón. Aj slzotvorné bomby hádžu, takže pláče celá ulica.

Z domu vybehol dlhovlasý mládenec. Zlatú hrivu má zmoknutú. Jojo pláče od bômb, aj od hanby: to je strašné, čo môže spôsobiť strach!

A tu – juj! Rovno do tváre mu zavrčí lev: „Nebojím sa ťa, mládenec,“ vraví Jojo hrdinsky. „Ak chceš, podme na kofolu.“

Všetci zutekali, iba Jojo sedí s levom v cukrárni. Lebo tak je to na svete: KTO SA NEBOJÍ, S TÝM SA AJ LEV SKAMARÁTI!

Slniečko

MESAČNÍK PRE DETI

vydávajú Mladé letá, slovenské vydavateľstvo kníh pre mládež. Adresa redakcie: Bratislava, Klincová ul. 35/a, tel. 681-58. Šéfredaktor Ján Turan, výtvarno-technický redaktor Ondrej Máriássy. Tlačia Polygrafické závody, n. p., Bratislava-Krasňany. Rozsíruje PNS. Informácie o predplatnom podáva a objednávky prijíma každá pošta i doručovateľ. Objednávky do záhraničia vybavuje PNS — Ústredná expedičia tlače, Bratislava, Gottwaldovo nám. 48/VII. Vychádza každý mesiac okrem júla a augusta. Cenu výtlačku 3 Kčs, ročné predplatné 30 Kčs. Neobjednané rukopisy redakcia nevracia.